

Милисав Миленковић

ПРОЦЕС
– ФРАНЦ КАФКА

Преобрази у драмска збивања

Посвећено борењу и њајњи невино ојџуженој

МИЛИСАВ МИЛЕНКОВИЋ је рођен 6. марта 1939. године у Малом Црнићу. Отац Војислав и мајка Злату су били земљорадници.

Студирао је и дипломирао на Правном факултету у Београду 1962. године и на Академији за позориште, филм, радио и ТВ, одсек драматургије, 1971. године.

Објављене књиге поезија: *Тамом речи заклей*, “Браничево”, Пожаревац 1966; *Пакао*, “Браничево”, 1969; *Ране*, “Браничево” 1976; *Милена или Венера са лампом*, “Браничево”, 1980; *Родна кућа*, “Просвета”, Београд 1994. и 1995; *Град на рамену виле*, “Смедеревска песничка јесен”, Смедерево 1997; *Небеско чудо*, “Завод за издавање уџбеника и наставна средства”, Београд 1997; *Ваздушна ојасносћ*, “Верзалпрес”, Београд 1999; *Родна кућа*, “Сезам-Медико”, Београд 2000; *Невесте на Цветном њрџу*, “Сезам-Медико”, 2000; *Пенелопин дар*, “Сезам-Медико”, 2000; *Провала облака или Ујед зверињака*, “Верзалпрес”, Београд 2001.

Изведене су му драме и драматизације: *Анђели и на земљи умиру безболно*, Оригинална драма; *На рубу ђамејци*, драматизација романа Мирослава Крлеже; *Пејријин венац*, драматизација романа Драгослава Михаиловића, *Преображај*, драматизација новеле Франца Кафке.

На Телевизији Београд емитована је ТВ драма *Узми ња ће ти се дајти*, за који је написао сценарио заједно са Мирјаном Павловић.

Објавио је књигу текстова *Истим рукописом*, “Просвета”, Београд 2001.

Заступљен је у два антологијама поезије о Хиландару и прегледу савремене српске поезије који је сачинио Иван Чарота.

Добитник је “Кочићевог пера” и “Златне значке” Културно-просветне заједнице Србије, “Октобарске повеље” општине Мало Црнуће, “Октобарске награде” општине Пожаревац и “Повеље културе” са Златном плакетом Културно-просветне заједнице Пожаревац.

Ожењен је Ратомирком, има сина Горана и кћерку Сунчану, као и унучиће Миљу, Марка, Тијану и Давида. Живи у београду, Пожаревцу и Малом Црнићу.

Милицав МИЛЕНКОВИЋ

ПРОЦЕС – ФРАНЦ КАФКА
Преобрази у драмска збивања

ЛИЧНОСТИ У ПРОЦЕСУ

ЈОЗЕФ К.	СУДСКИ ПОСЛУЖИТЕЉ
ЧОВЕК СА МАСКОМ – ФРАНЦ	ДЕВОЈКА
ЧОВЕК СА КЊИГОМ – ВИЉЕМ	ЕЛЕГАНТАН ЧОВЕК
ВИСОКИ СТРАЖАР	ВИСОК ЧОВЕК
НАДЗОРНИК	ГОСПОЋИЦА МОНТАГ
МОМАК	БАТИНАШ
ГОСПОЋА ГРУБАХ	УЈАК КАРЛ
КАМИНЕР	ЛЕНИ
РАБЕНШТАЈНЕР	АДВОКАТ ХУЛД
КУЛИХ	ФАБРИКАНТ
ГОСПОЋИЦА БИРСТНЕР	СЛИКАР ТИТОРЕЛИ
ЗАМЕНИК ДИРЕКТОРА	ДЕВОЈЧИЦА
МЛАДИЋ	ТРГОВАЦ БЛОК
ИСЛЕДНИ СУДИЈА	СВЕШТЕНИК
МЛАДА ПРАЉА	ГОСПОДА У ЦРНОМ
СТУДЕНТ	ГОСПОДА У СИВОМ

I СЦЕНА
Хапшење Јозефа К.

Јозеф К. лежи на кревету у својој спаваћој соби. Придиже се и нагледом на јасиук. Преко од кревета је отворен прозор и Јозеф К. угледа кроз њега како га са суседне зграде са свој прозора посматра старица веома радознано. Јозеф К. је веома глдан и очекује куварицу са доручком. Пришисне звонце. Зачује се куцање на вратима.

У собу уђе човек са навученом маском-чарајом на лицу.

ЈОЗЕФ К.: Ко сте ви?

ЧОВЕК

СА МАСКОМ: Јесте ли ви звонили?

ЈОЗЕФ К.: Нека ми Ана донесе доручак.

ЧОВЕК

СА МАСКОМ: *(Приђе вратима и обрати се некоме који је стајао иза)*

Он Тражи да му Ана донесе доручак.

Из суседне собе се зачује смех.

ЧОВЕК

СА МАСКОМ: То је немогуће.

ЈОЗЕФ К.: О, па то би било нешто сасвим ново.

(Устаје, облачи панталоне)

Да видим какви су то људи тамо и како вас је госпођа Грубах смела пустити да ме узнемиравате.

ЧОВЕК

СА МАСКОМ: Не бисте ли радије остали овде?

ЈОЗЕФ К.: Нити ћу остати, нити желим да ми се обраћате док ми се не представите.

ЧОВЕК

СА МАСКОМ: *(Као да се извињава)*

Рекао сам вам то у најбољој намери.

(Отвори врата суседне собе)

ЈОЗЕФ К.: *(Уђе кроз отворена врата у суседну собу, прећуно намећује, покривача, поцулана. Угледа човека који седи крај отвореног прозора. Лице му је заклоњено књигом коју чита)*

Ко сте ви?

ЧОВЕК

СА КЊИГОМ: Требало је да останете у својој соби! Зар вам то Франц није рекао?

ЈОЗЕФ К.: Ама шта ви то изводите?... Мени је потребна госпођа Грубах.

ЧОВЕК

СА КЊИГОМ: Станите!
(Баца књигу на сџочић. И њему је лице под маском.
Усџане)
Не смете отићи, ви сте ухапшени.

ЈОЗЕФ К.: Тако изгледа. Али зашто, молим вас?

ЧОВЕК

СА КЊИГОМ: Ми нисмо надлежни да вам то кажемо. Идите у своју собу и чекајте.

ЈОЗЕФ К.: Шта да чекам?

ЧОВЕК

СА КЊИГОМ: Поступак је већ у току, а ви ћете све сазнати када буде време. Ја поступама против налога који сам добио кад вас овако пријатељски саветујем. Али надама се да то неће чути нико осим Франца, а и он се са вама опходи пријатељски, супротно свим прописима. Ако и даље будете имали толико среће као што сте имали приликом одређивања ваших чувара, онда се можете надати најбољем.

ЧОВЕК

СА МАСКОМ: Имаћете прилике да се уверите да је све то истина.

Оба чувара са занимањем загледају и џијкају ноћну кошуљу Јозефа К.

ЧОВЕК

СА КЊИГОМ: Боље је да ствари оставите код нас него у депоу. Тамо често долази до утаја. После извесног времена ствари се продају без обзира да ли је кривични поступак завршен или не. А колико само трају такви процеси, нарочито у последње време!

ЈОЗЕФ К.: Допустите.
(Јозеф К. између сџражара се враићи у своју собу)

ГЛАС: (Из суседне собе)
Изгледа да је разборит.

- ЈОЗЕФ К: *(Сам, не ојажајући нико)*
 Какви су то људи? О чему говоре? Од које су власти? Па ја живим у правној држави, свуда је мир, сви су закони на снази, ко се, дакле, усудио да на мене изврши препад у мом властитом стану.
(Са сујројне сиране се отворе врати. На њима је зосиођа Грубах)
 Та уђите госпођо Грубах.
(Она се нагло повукла, осивљујући га са неким пайирима-исправама у рукама)
 Зашто не уђете?
- ВИСОКИ
 СТРАЖАР: *(Нагло усипајући од сичића на коме је био осивљен доручак)*
 Не сме! Ви сте ухапшени!
- ЈОЗЕФ К.: Како је то могуће? И то на овај начин?
- ВИСОКИ
 СТРАЖАР: Е, ви увек једно те исто.
(Умочи кришку хлеба намазану маслацем у посуду са медом)
 Ми не одговарамо на таква питања..
- ЈОЗЕФ К.: Мораћете да одговорате. Изволите моје исправе. Молим да покажете своје, а пре свега налог за хапшење.
- ВИСОКИ
 СТРАЖАР: О, господине, зар се не можете уживети у свој положај, зар ћете узалуд озлојеђивати баш нас, који смо вам сада од свих ваших ближњих најближи.
- ЈОЗЕФ К.: Изволите моје исправе.
- ВИСОКИ
 СТРАЖАР: Шта се оне нас тичу. Понашате се горе него дете. Ми смо мали службеници који се слабо сналазе у исправама.
- ЧОВЕК
 СА МАСКОМ: Истина је то верујте.
- ВИСОКИ
 СТРАЖАР: Ми само знамо да се високе власти, у чијој смо служби, тачно обавештавају о разлозима хапшења и о личности ухапшеног пре но што издају налог за такво хапшење.
- ЧОВЕК
 СА КЊИГОМ: *(Преко zaloја)*
 Ту не може бити грешке.

ВИСОКИ

СТРАЖАР: Наша власт, колико је познајем, а ја познајем само њене најниже ступњеве, не тражи кривицу, рецимо, у редовима становништва. Сама кривица њу привуче, као што закон каже. Тек онда шаље нас чуваре.

ЧОВЕК

СА МАСКОМ: То је закон.

ЧОВЕК

СА КЊИГОМ: У чему би ту била грешка?

ЈОЗЕФ К.: Тај ми закон није познат.

ВИСОКИ

СТРАЖАР: Утолико горе по вас.

ЈОЗЕФ К.: Вероватно он постоји само у вашим главама.

ВИСОКИ

СТРАЖАР: Имаћете прилике да га искусите.

ЧОВЕК

СА МАСКОМ: Гле, Виљеме, он признаје да не познаје закон, а истовремено тврди да је невин.

ЧОВЕК

СА КЊИГОМ: Потпуно си у праву, али њему не можеш ништа објаснити.

Јозеф К. дође до прозора са кога се види сџарица која га радознано гледа. До ње је још један сџарији човек.

ЈОЗЕФ К.: Водите ме свом претпостављеном. Захтевам.

ВИСОКИ

СТРАЖАР: Тек кад он то нареди...

ЧОВЕК

СА МАСКОМ: Мирно сачекајте одлуку. Саветујем вам да се не растројавате узалудним мислима. Саберите се јер вас још очекују велика искушења.

ЧОВЕК

СА КЊИГОМ: А према нама се нисте понели онако како смо то заслужили својим предусретљивошћу. Заборављате да смо ми слободни људи, а то није мала надмоћ, јер ви то, бар засад, нисте... Радо ћемо вам донети доручак из кафане преко пута. Имате ли новац?

Јозеф К. је занемарио ову понуду. Прилази ормарићу и сиња себи чашицу ракије. Исџије је. Узима велику црвену јабуку и загризе је. Ојружи се преко креветца.

ЧОВЕК

СА МАСКОМ: *(Заједно са двојицом чувара је најусџио собу у којој еј Јозеф К. Њеџов ѓлас –војнички узвук – се зачује)*
Зове вас надзорник.

ЈОЗЕФ К.: Коначно.
(Журно ѓође ка соби из које је долазио ѓозив)

ОБА ЧОВЕКА: Јесте ли при себи? Зар у кошуљи пред надзорника? Наредиће да и вас и нас ишибају!

ЈОЗЕФ К.: Пустите ме до ѓавола! Зар сте очекивали да ћете ме у постељи затећи у празничном оделу.

ЧОВЕК

СА МАСКОМ: То вам ништа не вреди. Послушајте.

ЈОЗЕФ К.: Смешне церемоније.

ЧОВЕК

СА КЊИГОМ: Морате обући црни капут.

ЈОЗЕФ К.: Али то још није главна расправа.

ЧОВЕК

СА МАСКОМ: Морате узети црни капут.

ЈОЗЕФ К.: Ако тиме убрзавам ствар немам ништа против.

ЧОВЕК

СА КЊИГОМ: *(Ономе у друџој соби)*
Јави надзорнику да је пристао. Облачи се.

Улаз у собу кроз широка двокрилна вратиа. Оџворена су широм. Ноћни сџочиић је на средини собе. За њим седи надзорник. Прекрсџио је ноџе. У једном уџлу џири младића. Разџледају фоџоџрафије ѓ-џице Бурсџионер, чија је џо соба.

Оно двоје сџаарих је оџеџи наџнуџио кроз џрозор џреко џуџа. Једна бела блуза је окачена о кваку оџвореноџ џрозора.

НАДЗОРНИК: Јозеф К.?

ЈОЗЕФ К.: *(Климну ѓлавом)*
Свакако.

НАДЗОРНИК: Ви сте свакако изненађени јутрошњим случајем?

ЈОЗЕФ К.: Разуме се. Разуме се да сам изненађен, али не много.

НАДЗОРНИК: Нисте много изненађени?

ЈОЗЕФ К.: Можда сте ме погрешно схватили.
(Осврне се, џражећи сџолицу)
Могу ваљда да седнем.

НАДЗОРНИК: То није обичај.

- ЈОЗЕФ К.: Управо, веома сам изненађен. Међутим, када човек живи тридесет година и када се сам морао да пробија, као што је мени било суђено, он оугла на изненађења, па му не падају ни сувише тешко. Нарочито ово данашње.
- НАДЗОРНИК: Зашто нарочито ово данашње?
- ЈОЗЕФ К.: Не бих желео да кажем да све то сматрам шалом, јер ми припреме за то изгледају сувише опсежне.
- НАДЗОРНИК: Потпуно тачно.
- ЈОЗЕФ К.: Но с друге стране, то не може бити ништа нарочито. Судим по томе што сам оптужен, а не могу да нађем ни мало кривице која би то оправдала. Али и то је споредно. Главно је ко ме оптужује? Које надлештво води тај поступак? Јесте ли ви чиновници? Ниједан од вас нема униформе. Тражим да се та питања разјасне.
- НАДЗОРНИК: Ви сте у великој заблуди. Ова господа и ја смо потпуно споредни у вашој ствари. Ми о њој готово ништа не знамо. Када бисмо били у најпрописнијим униформама, ваша ствар не би била нита гора него што јесте. Не знам ни да ли сте оптужени. Ви сте ухапшени. То знам и ништа више.
- ЈОЗЕФ К.: Али, молим вас...
- НАДЗОРНИК: *(Прекидајући ња)*
Не, не питајте ме више. Не могу да вам одговорим на ваша питања. Саветујем вам да мање мислите на нас, боље је да више мислите на себе. И немојте се толико бусати својом невиношћу. То што сте малопре рекли није за вас било повољно.
- ЈОЗЕФ К.: *(Запањен хода горе доле по соби)*
Ама то је бесмислено.
(Сва три младића су се окренула и погледала ња)
Државни тужилац Хастерер је мој пријатељ. Могу ли да му телефонирам?
- НАДЗОРНИК: Разуме се, али не знам каквог би то имало смисла. Осим ако не желите да поразговарате са њим о некој приватној ствари.
- ЈОЗЕФ К.: Каквог смисла? Ко сте ви? Тражите смисао, а изводите најбесмисленију ствар на свету. Зар то није да свиснеш?... Питате каквог смисла има телефонирати државном тужиоцу, а тврдите да сам ухапшен?... Добро, нећу телефонирати.
- НАДЗОРНИК: Ма телефонирајте! Изволите, телефонирајте!

- ЈОЗЕФ К.: Не, сад више нећу!
(Приђе њрозору. Они налакћени се њридиџише)
Ено и тамо таквих гледалаца. Торњајте се одатле... О како је наметљив и безобзиран свет.
- НАДЗОРНИК: Надам се да то нисте схватили тек кад сте доспели у ову ситуацију.
- ЈОЗЕФ К.: И ви тако мислите? Смем ли да кажем да ми је мило?
Три младића ѓа ѡдобочени ѡсмајрају одсујно.
- НАДЗОРНИК: Ако тако осећате...
- ЈОЗЕФ К.: Дакле, господо моја, судећи по вашем изгледау, моја ствар као да је свршена. Сматрам да ће бити најбоље да питање основаности или неоснованости вашег поступка предамо забору. А у знак мирољубивог решења ствари да једни другима стиснемо руке.
- Јозеф К. је ѡшао ка Надзорнику и испружио руку.*
- НАДЗОРНИК: (Узима шешир и опрезно га ставља на главу, не прихватавши испружену руку)
Како вама све изгледа једноставно! Кажете да ствар морамо мирољубиво решити!... Не, не, то је заиста немогуће. Тиме не мислим рећи да треба да очајавате. А и зашто? Ви сте само ухашшени и то је све. То сам имао да вам саопштим. Тиме смо за данас свршили те се можемо растати, наравно само привремено. Ви бисте сад свакако хтели у банку?
- ЈОЗЕФ К.: У банку? Мислио сам да сам ухапшен.
- НАДЗОРНИК: Ви сте ме рђаво разумели. Да, ви сте ухапшени, али то не треба да вас спречи у вршењу ваше службе.
- ЈОЗЕФ К.: Онда хапшење није такво зло?
- НАДЗОРНИК: Друкчије никад нисам ни мислио.
- ЈОЗЕФ К.: Па онда изгледа да ни саопштење о хапшењу није било тако нужно.
- НАДЗОРНИК: То је била моја дужност.
- ЈОЗЕФ К.: Глупа дужност.
- НАДЗОРНИК: Али нећемо да траћимо време таквим разговорима. Претпоставио сам да желите отићу у банку. Ја вас не силим, само ако је то ваша жеља... А да би ваш долазак у банку био што мање упадљив, ја сам, ево, вама ставио на располагање ова три господина, ваше колеге.

ЈОЗЕФ К.: Како је могуће? Добро јутро! Нисам вас уопште препознао.

(Рукује се са тројицом младића)

На посао. Пардон, само шешир...

Тројица се узмуваше изражећи шешир.

КАМИНЕР: *(Први дојрча са шеширом)*

Изволите, господине.

Рабеницајнер и Кулих се поклоне и излазе за Јозефом К. Госпођа Грубах им ошвара враћа.

Међуиџра: узлица, меиџ, људи се мимолилазе као да се не познају. Креиџање се убрзава и посијаје врлоглаво. Све је без звука. Само покреиџи и ирчање. То ираје до два-ири минуиџа.

ЈОЗЕФ К.: *(На враиџима среће младоџ момка)*

Ко сте ви?

МОМАК: Ја сам надстојников син, милостиви господине.

ЈОЗЕФ К.: Надстојников син?

МОМАК: Желите ли што, милостиви господине? Да ли да позовем оца?

ЈОЗЕФ К.: Не, не!

МОМАК: У реду.

ЈОЗЕФ К.: *(Улази у собу. Госпођа Грубах је заузетиџа илеиџењем чарайџа)*

А зашто радите до тако касно?

ГОСПОЂА

ГРУБАХ: Имам много посла. Дању припадам станарима, а ако хођу своје ствари да доведем у ред, преостају ми само вечери.

ЈОЗЕФ К.: Ја сам вам данас задао нарочита посла?

ГОСПОЂА

ГРУБАХ: Како мислите?

ЈОЗЕФ К.: Мислим на људе који су јутрос били овде.

ГОСПОЂА

ГРУБАХ: Не, то ми није задао нарочита посла.

ЈОЗЕФ К.: Али то се више неће десити.

ГОСПОЂА

ГРУБАХ: То се више не може десити.

ЈОЗЕФ К.: Мислите ли то озбиљно?

ГОСПОЂА

ГРУБАХ: Да, али пре свега не смете ту ствар сувише примити к срцу.

- ЈОЗЕФ К.: Хвала вам на упозорењу, госпођо Грубах!
 ГОСПОЂА
 ГРУБАХ: Пошто тако присно разговарате са мном, господине К, признају вам да сам мало прислушкивала иза врата, а и она двојица су ми понешто испричала. Ради се о вашој срећи, а она ми стварно лежи на срцу. Не могу рећи да је нарочито рђаво то што сам чула. Ви сте додуше ухапшени, али не као што се хапси лопов. Кад човека хапсе као лопова, онда је то зло. Али ово хапшење – оно ми се чини као нешто учено. Можда кажем глупо, не разумем...
- ЈОЗЕФ К.: То што сте рекли није нимало глупо, госпођо Грубах. Ето и ја сам делимично вашег мишљења. Не сматрам то чак ни за нешто учено, већ уопште низашта.
- ГОСПОЂА
 ГРУБАХ: Не примајте то исувише к срцу!
(Оде покуивши оно што је њела)
- ЈОЗЕФ К.: *(Колебајући се, дође до врати које воде у собу госпођице Бирстнер)*
 Госпођице Бирстнер!
- ГОСПОЋИЦА
 БИРСТНЕР: *(Иза врати)*
 Је ли ко ту?
- ЈОЗЕФ К.: Ја сам.
- ГОСПОЋИЦА
 БИРСТНЕР: Ах, господин К.
(Одвора врати, пружи му руку)
- ЈОЗЕФ К.: Хтео сам да вам кажем неколико речи, хоћете ли ми то сада дозволити?
- ГОСПОЋИЦА
 БИРСТНЕР: Сада? Мора ли то бити сада? Мало је необично...
- ЈОЗЕФ К.: Повод за ово што хоћу да вам кажем појавио се тек данас.
- ГОСПОЋИЦА
 БИРСТНЕР: Немам ништа против, сем што сам мртва уморна. Хајдете на неколико минута у моју собу. Овде никако не можемо разоварати, јер ћемо све пробудити. Причекајте!
(Уђе у своју собу. Светлости се ујали. Она је поново на вратима)
 Изволите, седите!
(То је истиа соба у којој је Јозеф К. разговарао са надзорником)
 Дакле, шта сте хтели? Ја сам заиста радознала.

ЈОЗЕФ К.: Ви ћете рећи да ствар није била тако хитна да се о њој сада разговара, али...

ГОСПОЋИЦА
БИРСТНЕР: Никада не волим уводе.

ЈОЗЕФ К.: То ми олакшава задатак. У вашој соби је јутрос, донекле мојом кривицом, направљено мало нерета. То су учинили страни људи против моје воље. Молим вас за извињење.

ГОСПОЋИЦА
БИРСТНЕР: У мојој соби?

ЈОЗЕФ К.: Начин на који се ово десило није вредан помена.

ГОСПОЋИЦА
БИРСТНЕР: Ја нећу да залазим у тајне, ако ви тврдите да је ствар незанимљива. примам ваће извињење, тим више што не видим ни трага од неког нерета.
(Подбочивши се, пошећу по соби. Пред рамом са фото-графијама застџане)

Гле, ипак. Моје фотографије су испретуране. Е, то је заиста ружно... Приморана сам да вам забраним, да у мом одсуству, улазите у моју собу.

ЈОЗЕФ К.: Али ја сам вам објаснио. Нисам ја који се огрешио о ваше фотографије. Морам да признам да је истражна комисија довела три банкарска чиновника...

ГОСПОЋИЦА
БИРСТНЕР: Истражна комисија... ради вас?

ЈОЗЕФ К.: Да.

ГОСПОЋИЦА
БИРСТНЕР: Није могуће.

ЈОЗЕФ К.: Мислите ли да сам невин?

ГОСПОЋИЦА
БИРСТНЕР: Ех, невин. Не желим да вам дам одмах неко можда судбносно мишљење. А и не познајем вас. Кад се неком натовари на врат ни мање ни више него истражна комисија, онда је у питању сигурно тежак злочинац. Али како сте ви, ето, слободни – бар закључујем по вашој мирноћи да нисте побегли из затвора – онда свакако нисте извршили неки велики злочин.

ЈОЗЕФ К.: Да, али можда је истражна комисија увидела да сам невин или да нисам тако крив као што се претпостављало.

ГОСПОЋИЦА

БИРСТНЕР: Наравно то може да буде.

ЈОЗЕФ К.: Ви немате много искуства у судским стварима?

ГОСПОЋИЦА

БИРСТНЕР: Не, тога немам. Често сам већ жалила због тога, јер бих волела све да знам... Суд има неку чудну привлачну снагу. Идућег месеца ступам код једног адвоката као канцеларијски службеник.

ЈОЗЕФ К.: То је врло добро, онда ћете моћи мало да ми помогнете у мом процесу.

ГОСПОЋИЦА

БИРСТНЕР: А што да не.

ЈОЗЕФ К.: Ствар је изувише ситна да бих тражио адвоката, али саветодавац би ми добродошао.

ГОСПОЋИЦА

БИРСТНЕР: Ако то желите, морам да знам о чему се ради.

ЈОЗЕФ К.: У томе је баш зачкољица што и ја сам не знам.

ГОСПОЋИЦА

БИРСТНЕР: Ви терате шегу са мном.

ЈОЗЕФ К.: Али не... Ништа нису истраживали. Једноставно ухапшен сам.

ГОСПОЋИЦА

БИРСТНЕР: Како је било?

ЈОЗЕФ К.: Страшно.

ГОСПОЋИЦА

БИРСТНЕР: То је исувише опште.

ЈОЗЕФ К.: Да вам покажем како је било?

ГОСПОЋИЦА

БИРСТНЕР: Уморна сам већ.

ЈОЗЕФ К.: Почело је овако. Неко ко се представио као надзорник је викнуо: Јозеф К.

ГОСПОЋИЦА

БИРСТНЕР: *(Стави њрсџ на усџа)*
Тише.

На вратиима се зачу куцање. Госпођица Бирстнер се ухвати за срце.

ЈОЗЕФ К.: Не бојте се. Ја ћу све уредити... Ко то може да буде?

ГОСПОЋИЦА

БИРСТНЕР: О, да. Од јуче спава ту нећак госпође Грубах, капетан. Што сте тако викали? Толико сам несрећна због тога.

ЈОЗЕФ К.: Немате разлога.
(Пољуби је у чело)

ГОСПОЋИЦА

БИРСТНЕР: Идите, идите... Како ме мучите!

ЈОЗЕФ К.: Нећу отићи, докле год се мало не умирите.

ГОСПОЋИЦА

БИРСТНЕР: Молили сте ме само за неколико минута...

ЈОЗЕФ К.: Не љутите се на мене!

ГОСПОЋИЦА

БИРСТНЕР: Ах, не. Ја се никада и ни на кога не љутим.
(Јозеф К. је загрли. Љуби је дуго и сирасно. Кад се она оћирне, покаже му руком на шрачак свейлосћии исћод
враћиа иза којих је каћейћан)

Видите ли. Он је упалио лампу и увесељава се нама.

(Још једном је пољуби)

ЈОЗЕФ К.: А сад идем.

II СЦЕНА

Прво ислеђивање

Међуићра: улични мећеж из ћрећходне ћанћћомимске слике се сада слива канћеларисћким ходницима. Чиновници обучени у црна одела улазе у своје ћросћћорије. Седају за сћћолове. Задубљују се у своје ћланове. Нико никоћа не ћримећује. За сћћолом, иза сћћаклене ћрећраде, је Јозеф К. Сцена оживи када се зачује звук ћелефона.

ГЛАС: (Из ћелефона)

Извештавам вас да ће се кратко ислеђење у вашој ствари одржати идуће недеље. Касније ће се ова ислеђења одржавати редовно, ако не баш сваке седмице, али почешће. Општи интерес је да се процес брзо оконча, али је потребно да ислеђења буду темељна. Због напора која захтевају неће трајати дуго. Биће чешћа, али кратка. Као дан за ислеђења одређена је недеља да вас не би ометали у вршењу службеног посла. Да ли сте сагласни?

ЈОЗЕФ К.: Ни досад нико није тражио моју слагласност.

- ГЛАС: *(Из телефона)*
Ислеђења би се могла одржавати и ноћу, али тада вероватно нисте довољно свежи... По себи се разуме да ви морате доћи... Адреса вам је позната.
- ЗАМЕНИК
ДИРЕКТОРА: *(Неочекивано је ушао, угледавши замшљеног Јозефа К.)*
Лоше вести?
- ЈОЗЕФ К.: Не, не!
- ЗАМЕНИК
ДИРЕКТОРА: *(Са телефонском слушалицом у рукама)*
Хоћете ли ми учинити задовољство господине К, да у недељу ујутро пођете са мном на излет мојом једрилицом? Биће веће друштво, а међу њима и државни тужилац Хастерер. Дођите свакако.
- ЈОЗЕФ К.: У недељу на жалост немам времена, јер већ имам једну обавезу. Обавестили су ме малочас да некуда одем, али заборавили су да ми кажу у колико сати.
- ЗАМЕНИК
ДИРЕКТОРА: Штета!
Пред сјаакленом преградом су Рабенијајнер, Кулих и Каминер. Смеше се да Јозефа К. дајући му неке неодређене знаке. Позивају га, а онда нагло несјану када он усјане у намери да пође к њима или за њима... Ојетј је јо низ слика и околности, наравно без икаквог звука. Јозеф К. је сјао у дворишту, пред великом и рунираном кућом. Бос дечак је чијао новине, мршава девојка је шочила воду са чесме, у злу дворишта уже са просиршим мокрим рубљем. Враћа и прозори на кући су се ошварали наизменично. На њима су биле жене са децом у наручју. На креветима су лежали болесници, девојчице су шрчкарале. Јозеф К. крочи у једну собу. Гунџула најразличитијих људи је исјуњавала собу. На крају собе шодијум шрејун људи и на њему шопречно шосјављен сјао. Седи мали дебели човек, коју шешко дахће.
- МЛАДИЋ: *(Уводећи К. шокушава да надвиче галаму)*
Јозеф К... Господо, молим тише... Јозеф К.
- ДЕБЕЛИ
ЧОВЕК: *(Погледа на сјај који вади из џепа)*
Требало је да дођете пре једног сата и пет минута.
- ЈОЗЕФ К.: Било да сам и закаснио, сада само овде.
(Зачује се шљесак и одобравање)
- ДЕБЕЛИ
ЧОВЕК: Да, али ја нисам више дужан да вас саслушавам... Ипак ћу то учинити још данас. Такво закашњење се више не сме десити. А сад иступите!

Неко скочи са поодијума и К. иззџура зоре.

ДЕБЕЛИ

ЧОВЕК: *(Сада већ Иследни судија)*
Дакле... ви сте молер?

ЈОЗЕФ К.: Ја сам први прокуриста једне велике банке.

Смех у зомили.

ИСЛЕДНИ

СУДИЈА: *(Љућииио скаче са сииолице)*
Мир. У противном избацићу вас са галерије!

ЈОЗЕФ К.: Ваше питање, господине иследни судијо, карактеристично је за читав начин поступка који се води против мене. Уосталом ви ме нисте ни питали, ви сте ми просто треснули у лице: молер!

ИСЛЕДНИ

СУДИЈА: Поступак је увек...

ЈОЗЕФ К.: У праву сте. То је поступак само уколико га ја признајем. А ја то чиним у неку руку и из сажаљења. Човеку не преостаје ништа друго него да са сажаљењем гледа на ствар.

У салу улази млада ѓраља и скрене на себе сву ѓажњу.

ИСЛЕДНИ

СУДИЈА: *(Доћиле је сииајао и тиражећи арзументииацију на излазање К. седе и узне свешцицу, којом се и раније служио)*
Поступак је увек...

ЈОЗЕФ К.: То ништа не помаже. И ваша свеска, господине иследни судијо, потврђује оно што ја кажем.

(Врховима ѓрсиију узне свеску и као кужну је ѓрелиссииава)

И то су акта иследног судије!

(Сииусии је на сиио)

Продужите да читате те књиге о мојој кривици. Не плашим се, иако је за мене неприступачна.

ИСЛЕДНИ

СУДИЈА: *(Блед и неѓомичан)*
Ако мислите да ме понижавате...

ЈОЗЕФ К.: Оно што се мени десило, то је само појединачан случај, а он као такав и није толико важан. Ја га не примам сувише к срцу. Но, то је огледало поступка који се против мене примењује. За њих се ја овде залажем, а не за себе.

У сали одјекне њлесак и узвици: Браво! А шћо да не? Браво! И оћей Браво!

ЈОЗЕФ К.: Ја не желим говорнички успех. Господин иследни судија говори вероватно много боље. То спада у његов позив... Оно што ја желим то је да јавно претресемо једно јавно зло... Чињеница да сам ухапшен смешна ми је... Читава ствар причинила ми је само непријатности и тренутан јед, али зар није могла да има и горих последица.

ИСЛЕДНИ
СУДИЈА:

(Даје рукама и њолушайаћом нека ућућсћва неком са сћране)
Да, да само наставите без понижавања...

ЈОЗЕФ К.: Некоме дајете тајни знак. Међу вама има дакле људи којима се одозго, са овог места диригује. Мени је то свеједно. Господине иследни судијо јавно вас овлашћујем да можете заповедати својим плаћеним намештеницима.

У сали њочиње сашаћћавање. Разгвор се води са шакама на ућћима.

ЈОЗЕФ К.: Одмах ћу завршити. Мене се читава ствар не тиче. Ја мирно просућујем. Ако вам је до овог тобожњег сућења што стало, можете имати велике користи ако ме са-слушате.

ИСЛЕДНИ
СУДИЈА:

Ми и ислећујемо ради користи...

ЈОЗЕФ К.: Нема сумње да се иза свих ваших и изјава овога суда крије велика организација. Дакле и иза мога хапшења и иза данашњег ислећења. То је организација у којој раде не само подмитљиви стражари, тупоглави надзорници и истражне судије, већ се у њој налазе и судије високог и највишег ранга са безбројном, неопходном свитом служитеља, писара, жандарма и другог помоћног особља, а можда чак и целата. Ја не презам од те речи! А који је смисао те велике организације, господо моја? Он се састоји у томе што се невина лица хапсе и што се против њих води бесмислен поступак који већином, као у мом случају, не доводи до резултата...

Врисак из дна сале. Мућна, беличасћа свећлосћ је засенила младу ѡраљу ѡри њеном уласку. Један човек је одвуче у ућао, ѡривуче је к себи. Вриснуо је човек.

ЈОЗЕФ К.: *(Скочи са њодијума, судари се са руљом која га раширених руку заустави и он на њиховим рукама угледа значке. Крућне ознаке неке тајне, можда фашистичке организације. То могу бити и кукасти крстови или друге ознаке, односно ознаке организације која господари светом)*
 Тако. Сви сте ви чиновници те велике организације. Ви сте она корумпирана банда против које сам говорио. Нагурали сте се овде као слушаоци и њушкала. Једни плескају да би ме искушали. Хтели сте да научите како се заводе невини људи! Надам се да нисте били цабе овде. Вас је увесељавала одбрана невиности... Можда сте нешто и научили. Желим вам срећу у вашем занату!
(Брзо узне шешир са стола и поче да се пробација ка излазу)

ИСЛЕДНИ СУДИЈА: Станите мало!... Хтео сам да вам скренем пажњу да сте се данас лишили преимућства које ухапшеном увек пружа саслушање. Тога изгледа још нисте свесни.

ЈОЗЕФ К.: Ви хуље једне... Поклањам вам сва саслушања!

III СЦЕНА

У празној већници, Студент, Канцеларије

То је истиа соба – већница из претходне сцене. Појачуно је празна. Јозеф К. сам са шеширом у руци. Одједном се појави млада праља. То је она жена коју је неко привукао и онда вриснуо.

МЛАДА

ПРАЉА: Данас нема седнице.

ЈОЗЕФ К.: А што не би било седнице?
(Ућући се ка столу на њодијуму)
 Могу ли да погледам књиге?

МЛАДА

ПРАЉА: Не. То није дозвољено. То су књиге иследног судије.

ЈОЗЕФ К.: Књиге су вероватно законици, а у карактер овог судства спада да су невини осуде и без њиховог знања.

МЛАДА

ПРАЉА: Биће да је тако.

ЈОЗЕФ К.: Е па онда идем.

- МЛАДА
ПРАЉА: Треба ли нешто да јавим иследном судији?
- ЈОЗЕФ К.: Ви га познајете?
- МЛАДА
ПРАЉА: Наравно. Мој муж је судски послужитељ... Ми овде имамо бесплатан стан, али у дане када се одржавају седнице морамо испразнити собу.
- ЈОЗЕФ К.: Ја се не чудим соби, колико томе што сте удати.
- МЛАДА
ПРАЉА: Мислите ли, можда, на догађај када сам омела ваш говор?
- ЈОЗЕФ К.: То ме је управо разбеснело.
- МЛАДА
ПРАЉА: Није било на вашу штету... О вама су касније још неповољно судили.
- ЈОЗЕФ К.: Вас то не оправдава.
- МЛАДА
ПРАЉА: Мене оправдавају сви они који ме познају. Онај што ме је загрилио дуго ме већ прогони. Мој муж се већ са тим помирио. Онај човек је студент и вероватно ће заузети неки висок положај.
- ЈОЗЕФ К.: То пристаје уз све остало. Не изненађује ме.
- МЛАДА
ПРАЉА: Ви бисте свакако хтели да што исправите овде?
- ЈОЗЕФ К.: У ствари ја нисам позван да овде нешто поправљам. Ја се по слободној вољи не бих мешао у ове ствари и потреба да се ово судство побољша не би ми никада реметила сан. Али тиме што сам тобоже ухапшен – приморан сам да се овде уплетем и то због себе самог... Ја тиме могу и вама да користим, а ви можете мени помоћи.
- МЛАДА
ПРАЉА: А како бих ја могла?
- ЈОЗЕФ К.: Покажите ми оне књиге на столу.
- МЛАДА
ПРАЉА: Ох, како да не!
- ЈОЗЕФ К.: *(Прилази к столу, узима књиге, прелистава их. На лицу му је израз гађења. Баца их напразно)*
Све скаредне слике. Голи на канабету, патње Грете од мужа Ханса... То су, дакле, законици, који се овде студирају. Такви људи треба да ми суде.

МЛАДА

ПРАЉА: Ја ћу вам помоћи.

ЈОЗЕФ К.:   Хоћете ли? Зар бисте могли, а да себе не доведете у опасност.

МЛАДА

ПРАЉА: *(Ухвати К. нежно за руку)*

Дођите, морамо о томе да се договоримо. Опасности се не бојим само кад ја то хоћу.

(Седају на њодијум)

Ви имате тамне очи. Кажу да и ја имам лепе, али ваше су лепше. Запали сте ми за око још онда када сте први пут ушли овамо. Због вас сам касније и дошла у већницу, што иначе никада не чиним и што ми је у неку руку и забрањено.

ЈОЗЕФ К.:   Не верујем да ми можете помоћи. Да бисте то могли требало би да имате везе са високим чиновницима.

МЛАДА

ПРАЉА: То препустите мени... Ваше тамне очи...

ЈОЗЕФ К.:   Немате разлога да ме тако жалосно гледате. И ви се мени свиђате. Али ви припадате друштву против кога морам да се борим и ви се у њему врло добро осећате. Студент вам је милији од вашег мужа.

МЛАДА

ПРАЉА: *(Она узме његову руку и њоложи је себи на груди)*

Не смете да одете, не смете да одете са погрешним мишљењем о мени... Зар сам ја забиља толико ништавна да нећете да ми учините задовољство да останете један часак?

ЈОЗЕФ К.:   Ви сте ме рђаво разумели. Дошао сам у наде да ће се данас одржати расправа... Молим вас да у мом процесу не предузимате ништа. То не треба да вас жалости. Имајте на уму да ми уопште није стало до исхода поступка и процеса. Ја ћу се насмејати пресуди, ако уопште до ње дође, у шта ја врло сумњам... Да ли познајете иследног судију?

МЛАДА

ПРАЉА: На њега сам помислила, када сам вам понудила помоћ.

ЈОЗЕФ К.:   Поручите му да ме нико никаквим марифетлуцима неће навести на подмићивање. Уосталом можда је поступак већ и обустављен или ће то бити у најскорије време. Ради се о лењости чиновника или њиховој заборавности.

МЛАДА

ПРАЉА: Ваше саслушање је било једно од главних предмета недељне седнице. Иследни судија је целе ноћи писао лично извештај о њему... Иначе, удвара ми се. Јуче ми је преко студента послао поклон: свилене чарапе.
(Она високо задигне сукњу показујући му свилене чарапе на испруженим ногама)
Тихо, Бертолд нас посматра.

Студент руком позва Младу праљу.

МЛАДА

ПРАЉА: *(Шапаћом)*
Молим вас да се не љутите на мене и да не мислите лоше о мени. Морам сад к њему. Одвратан је... Одмах ћу се вратити, а онда идем са вама. Поведите ме куда ви хоћете, урадите са мном што вам буде воља. Бићу срећна ако одем за што дуже, а најбоље би било заувек.
(Помилова К. и иријрча ирозору крај коџа је сјајао студент Бертолд)

СТУДЕНТ: *(Јозефу К. који нервозно почиње да шетља, док он сирасно грли Младу праљу)*
Ако сте нестрпљиви можете ићи. Нико не би жалио за вама.

ЈОЗЕФ К.: Ја јесам нестрпљив. А то моје нестрпљење ћете најлакше отклонити тиме ако нас оставите... Уосталом, ви морате још дуго да студирате да бисте постали судија.

СТУДЕНТ: *(Младој праљи)*
Није га требало пустити да тако слободно шетка. То је била омашка и ја сам то рекао иследном судији.

ЈОЗЕФ К.: *(Пође ка њима, испружи руку ка Младој праљи)*
Млаћење празне сламе. Дођите!

СТУДЕНТ: Не, не! Њу нећете добити!
(Подиге је рукама и понесе ка вратима. Јозеф К. и иријрча за њим)

МЛАДА

ПРАЉА: Ништа не помаже. Иследни судија је послао по мене.

ЈОЗЕФ К.: Ви нећете да будете слободни?
(Јозеф К. насрну на Студента)

МЛАДА

ПРАЉА: *(Још увек у студенћовом наручју)*
Не. То никако, шта вам пада на ум. То би значило моју пропаст. Он само извршава заповест иследног судије и носи ме к њему.

ЈОЗЕФ К.: Не желим више ни вас да видим.

Студенћ са Младом праљом несћане.

*Свейлосном променом промењен је и амбијенћ. То су сада йаванске йросћорије са ходником йо средини. Са сћране и једне и друђе су мале канцеларије са сћоловима над којима су ћућке йовијени чиновници. Мо-
ћуће је да се умесћо сводова над чиновницима извијају йаучинасћие мреже. На йочейку ходника, исћод најћиса "УЛАЗ ЗА СУДСКЕ КАНЦЕЛА-
РИЈЕ" срећу се Јозеф К. и судски йослужийељ.*

ЈОЗЕФ К.: Ви сте судски послужитељ?

СУДСКИ

ПОСЛУЖИТЕЉ: Да, а ви сте оптужени К. Сада сам вас препознао. Добро дошли.

(Пружи му руку)

Али за данас није заказана седница.

ЈОЗЕФ К.: Знам. Малочас сам разговарао са вашом женом. Студент ју је однео иследном судији.

СУДСКИ

ПОСЛУЖИТЕЉ: Увек ми је однесу. Да не зависим толико од њих давно бих већ размрскао студента о овај зид. О томе увек, увек сањам.

ЈОЗЕФ К.: Зар нема другог лека?

СУДСКИ

ПОСЛУЖИТЕЉ: Ја га не видим. А сада ће бити још горе. Досад ју је носио к себи, а сада и иследном судији.

ЈОЗЕФ К.: Да ли је и то у склопу процеса који се води?

СУДСКИ

ПОСЛУЖИТЕЉ: Код нас се по правилу воде безизгледни процеси.

ЈОЗЕФ К.: Нисам вашег мишљења, али то ме неће спречити да згодном приликом пропустим студента кроз шаке.

СУДСКИ

ПОСЛУЖИТЕЉ: Био бих вам веома захвалан.

ЈОЗЕФ К.: Можда би и други ваши чиновници, ако не и сви, заслуживали то исто.

СУДСКИ

ПОСЛУЖИТЕЉ: Да, да.

(У дубоком поверењу, шатајом)

Човек је увек готов да се побуни... Мислио сам да ће вас занимати да разгледате канцеларије.

ЈОЗЕФ К.: Идем са вама.

Прошли су испод напписа и ушћили се хорником. Приметивши њихов долазак, најпре усташе два чиновника, а поштом сви. Био је то шталер људи погнутих леђа, савијених колена.

ЈОЗЕФ К.: Како ови људи мора да су понижени!

СУДСКИ

ПОСЛУЖИТЕЉ: Да. То су оптужени. Сви које овде видите су оптужени.

ЈОЗЕФ К.: Збиља. Онда су то моје колеге.

(Обрати се једном високом и вишком, већ седом човеку)

Шта чекате овде?

ВИСОК

ЧОВЕК: *(Збуњено и снисходљиво)*

Чекам...

СУДСКИ

ПОСЛУЖИТЕЉ: Овај господин вас пита само шта чекате.

ВИСОК

ЧОВЕК: Чекам...

Остали почеше да прилазе и околише их

СУДСКИ

ПОСЛУЖИТЕЉ: Склоните се, склоните се, ослободите пролаз.

ВИСОК

ЧОВЕК: Ја сам пре месец дана поднео у својој ствари неколико доказних предлога и чекам решење.

ЈОЗЕФ К.: Ви као да много бринете због тога?

ВИСОК

ЧОВЕК: Да, па то је моја ствар.

ЈОЗЕФ К.: Ја сам такође оптужен, али, кунем се животом, нисам поднео ни доказни предлог, нити сам ишта слично предузео.

СУДСКИ

ПОСЛУЖИТЕЉ: Већина оптужених су јако осетљиви.

ЈОЗЕФ К.: Видео сам како овде изгледа, Желим да идем.

СУДСКИ

ПОСЛУЖИТЕЉ: Још нисте све видели.

ЈОЗЕФ К.: Ја не желим све да видим. Хоћу да идем. Где је излаз?

СУДСКИ

ПОСЛУЖИТЕЉ: Нисте ваљда већ залутали?

ЈОЗЕФ К.: Не осећам да сам залутао.

СУДСКИ

ПОСЛУЖИТЕЉ: Идите до угла, а затим десно ходником и право ћете наићи на врата.

ЈОЗЕФ К.: Хајдете са мном.

СУДСКИ

ПОСЛУЖИТЕЉ: Не могу.

ЈОЗЕФ К.: Покажите ми пут јер га нећу пронаћи. Овде има много путева.

СУДСКИ

ПОСЛУЖИТЕЉ: То је једини пут. Морам да поднесем извештај. Са вама сам већ много издангубио.

ЈОЗЕФ К.: *(Ошћрије)*
Пођите са мном.

СУДСКИ

ПОСЛУЖИТЕЉ: Не вичите. Около си канцеларије. Ако баш нећете сами да се вратите, сачекајте ме овде.

ЈОЗЕФ К.: Нећу да чекам, него пођите одмах за мном.

ДЕВОЈКА: *(Привучена виком)*
Шта желите господине?

Јозеф К. је нагло занемео. Око њега почеше да се окућљају и да га радознано и сажаливо загледају. Убледео, он креће, ња се зашешћура.

ДЕВОЈКА: Хоћете ли да седнете? Вама је мало мука... Нека вас то не брине. Овде то није ништа необично. Скоро свако добија такав напад кад први пут дође овамо. Ваздух је овде загушљив и тежак.

ЈОЗЕФ К.: Ништа, пре ћу се опоравити, ако се мање бринете о мени.

ДЕВОЈКА: Овде не можете да останете. Сметамо промету. Одвешћу вас у болесничку собу.

ЈОЗЕФ К.: Ја могу већ да идем.
(Неуспешно покушава да устјане)
Не иде.

ЕЛЕГАНТАН

ЧОВЕК: Ја мислим да је господину позлило због атмосфере овде и зато ће бити најбоље, а и њему свакако најмилије, да га изведемо.

ЈОЗЕФ К.: Тако је. Придржите ме само мало испод пазуха. Осећам несвестицу те ако устанем позлиће ми.

ЕЛЕГАНТАН

ЧОВЕК: *(Помажући К.)*
Ето видите! Господину није зло уопште, већ сам овде.

ДЕВОЈКА: Овај господин је обавештавач. Он даје странкама сва потребна обавештења, а она се често траже пошто наше судство није тако познато становништву.

ЕЛЕГАНТАН

ЧОВЕК: Не намећите господину наше ствари. Он и не жели да их чује. Он мисли само о себи. Све ће нам опростити, чак и горе увреде ако га сад изведем напоље. Е, сад устаните слаби човече!

ЈОЗЕФ К.: *(Усћајући)*
Хвала вам обома.

ДЕВОЈКА: *(Нагнућа на уво К.)*
Изгледа као да ми је нарочито стало да обавештача представим у доброј светлости. Без обзира шта ћете ви мислити ја ћу вам рећи истину. Он није човек без срца. Иако није дужан да изводи болесне странке он то чини. Можда нико од нас и није бездушан, сви бисмо можда радо хтели да притекнемо у помоћ. Али, пошто смо ми судски чиновници, човек добија други утисак. Ја управо патим због тога.

Кренули су ка излазу који се назире као свейла џачка у дну. Пред њима је висок човек.

ВИСОК

ЧОВЕК: Знам да данас још не могу добити решење на моје предлоге. Ипак сам дошао да овде причекам.

ЕЛЕГАНТАН

ЧОВЕК: Ваша савесност заслужује похвалу. Додуше ви без потребе одузimate другима место, али ја вас у томе нећу спречавати. Кад човек види људе који срамно занемарују своју дужност...
(Дошли су до излаза. Јозеф К. је немоћан да закорачи)
Најпре хоће да изађе, а када га одведеш пред излаз он ни да макне.

Изненада је фијукнуо вихор свежег ваздуха. Јозеф К. је скоро полегнуо њему у сусрећ. Пред њим налећом клонули су Девојка и Елегантан човек – обавештач.

IV СЦЕНА

Пријатељица госпођице Бирстнер

Соба Јозефа К. Он је за сѝолом у очекивању доручка. Уѝорно ѝред њеѝовим враѝиима се чују кораѝи – шанѝиуцање.

ЈОЗЕФ К.: *(Обраћа се ѝосѝођи Грубах, која му уноси доручак)*
Зашто је данас у предсобљу толика галама?
(Сиѝајући кафу)
Зар не може да се престане са тим?

ГОСПОЂА
ГРУБАХ: Госпођица Монтаг се сели код госпођице Бирстнер и преноси своје ствари.

ЈОЗЕФ К.: Јесте ли већ престали да сумњате у госпођицу Бирстнер?

ГОСПОЂА
ГРУБАХ: Господине К., ви сте недавно једну случајну примедбу сувише тешко примили. Није ми било ни на крај памети да увредим вас или било гога другог. Немате појма колико сам патила последњих дана.
(Бризне у ѝлач)

ЈОЗЕФ К.: Не плачите госпођо Грубах!... Ни ја тада нисам рђаво мислио. Нисмо се само разумели. То се може некад десити и старим пријатељима. Зар стварно мислите да бих се ја због једне стране девојке могао завадити са вама?

ГОСПОЂА
ГРУБАХ: Непрестано сам се питала: Зашто се господин К. заузима толико за госпођицу Бирстнер?

Исѝред враѝиа се ѝоново зачује шанѝиуцање ѝосѝођице Монѝиаѝ.

ЈОЗЕФ К.: Чујете ли ово?

ГОСПОЂА
ГРУБАХ: Да. Хтела сам да јој помогнем и служавку да јој ставим на располагање, али она је тврдоглава и хоће све сама да пресели. Чудим се госпођици Бирстнер. Мени је мрска госпођица Монтаг, а...

ЈОЗЕФ К.: Шта се то вас тиче? Јесте ли тиме нешто оштећени?

ГОСПОЂА
ГРУБАХ: Не. У ствари то је мени добро дошло, јер у испражњену собу могу да сместим мог нећака, капетана. Плашила сам се да вам је сметао ових дана. Он нема много обзира.

- ЈОЗЕФ К.: Шта вам пада на памет! О томе нема ни говора.
Поново шанијуцање, а зајим куцање на вратиима. Појави се служавка.
- СЛУЖАВКА: Госпођица Монтаг би желела да разговара са господином.
- ЈОЗЕФ К.: О молим, како да не!
Госпођа Грубах се погледом. К. приђе орману и извуче калуп, пресвуче се.
- ГОСПОЋИЦА
 МОНТАГ: *(Улазећи)*
 Не знам да ли ме познајете?
- ЈОЗЕФ К.: Како да не. Ви станујете већ дуже време код госпође Грубах... Зар нећете да седнете?
(Доноси столицу. Седају)
- ГОСПОЋИЦА
 МОНТАГ: Хтела бих само, по налогу моје пријатељице, да вам кажем неколико речи. Мислила је и сама да дође, али данас се нешто не осећа добро. Рекла ми је да је извинете и да саслушате мене уместо ње. И она вам не би могла ништа друго рећи до оно што ћу вам ја казати.
- ЈОЗЕФ К.: А шта бисте то имали да ми кажете? Госпођица Бирстнер очигледно неће да ми дозволи разговор у четири ока за који сам ја молио.
- ГОСПОЋИЦА
 МОНТАГ: Тако је. Или боље рећи није уопште тако. Ви се необично оштро изражавате. Разговори се нити дозвољавају нити се дешава обратно. Али може се десити да се разговори сматрају непотребним, а то је баш овде случај... Ви сте моју пријатељицу замолили писмено или усмено за разговор. Она не зна на шта треба да се односи тај разговор, те је уверена, из разлога који су мени непознати, да то неће никоме донети користи ако до њега дође. Тек јуче ми је сасвим површно о томе причала, напоменувши да свакако ни вама није много стало до разговора јер сте само једним случајем дошли на ту мисао и увидећете и без неког нарочитог објашњења, ако не сада а оно ускоро, бесмисленост читаве ствари.
- ЈОЗЕФ К.: Морам да признам да сам изненађен. То је мимо онога...
- ГОСПОЋИЦА
 МОНТАГ: Ово и вама иде у прилог. Чак и најмања неизвесност у најбезначајнијим стварима увек је мучна. Ако се она, као у овом случају, лако може отклонити, онда је боље да то буде одмах.

ЈОЗЕФ К.: Немам речи, ипак хвала вам.

Праћи ђосѿођицу Монѿаѡ до враѿа. На враѿима се среѿну са каѿеѿаном Ланѿ. Каѿеѿан се ѿклони, ѿљуби ѿружену руку ђосѿођице Монѿаѡ и узме је у наручје за иѡру. У риѿму музике, коју само они чују, дуѡо се врѿе, изводећи разне фиѡуре ѿред зѡрануѿим К. То ѿраје оѿеѿ као ѿаниѿо-мимска иѡра ѡубави. К. ће несѿаѿи.

V СЦЕНА

Батинаш

Хоѡајући ѿлоусвеѿљеним ѿросѿѿором који може биѿи и ходник и рукаваѿ лавиринѿа Јозеф К. зачу уздахе. Наѡлим ѿкреѿѿом као да оѿѿвара враѿа или ѿросѿа ѿод сноѿом свеѿлосѿи, он засѿане и уѡледа: човек одевен у ѿамно кожно одело са шибом у руци се надноси над друѡа два ѿовиѡена човека.

ЈОЗЕФ К.: Шта радите ви овде?

ВИЉЕМ

И ФРАНЦ:

(У ѡлас)

Господине хоће да нас избатина зато што си се жалио на нас истражном судији.

ЈОЗЕФ К.: Нисам се жалио. Испрѿчао сам само шта се десило у мом стану. А беспрекорно се нисте понели!

ВИЉЕМ: Господине, кад бисте ви знали како смо ми слабо плаћени, ви бисте имали боље мишљење о нама. Ја морам да храним породицу, а Франц је хтео да се ожени.

ЈОЗЕФ К.: Признајем да нисам разумео вашу дужност.

ВИЉЕМ: Човек гледа да се обогати како може, а поштеним радом, па ма колико се запињало, то не иде. Мене је преварило ваше фино рубље. Наравно да је стражарима забрањено да тако поступају. Али традиѿија је да рубље припадне стражарима. Увек је тако било, верујте ми. Признаћете, то је разумљиво: Шта значе такве ствари за човека који је имао ту несрећу да га ухапсе?... Али дабоме, ако он то јавно изнесе, онда следује казна.

ЈОЗЕФ К.: То што сад кажете нисам знао. Ја нипошто нисам тражио да будете кажњени. Мени је стало само до принципа!

ВИЉЕМ: Франце, зар ти нисам рекао да господин није захтевао да будемо кажњени.

БАТИНАШ: Не дозволи да те гану ове речи. Казна је колико праведна, толико и неизбежна.

- ВИЉЕМ: Не слушај га! Кажњавају нас само зато што си нас ти пријавио. Иначе нам се ништа не би десило, чак и да су сазнали шта смо учинили. Може ли се то назвати правдом? Нас двојица, а нарочито ја, истицали смо се као добри стражари кроз дуг период времена. И сам мораш признати да смо са гледишта власти савесно стражарили. Имали смо добре изгледе да напредујемо и сигурно бисмо ускоро постали батинаши као овај овде. Он је имао срећу да га нико не пријави, јер се такве пријаве заиста врло ретко дешавају. Нама се десило и зато сада добијамо ове страшно болне батине.
- ЈОЗЕФ К.: Зар ова шиба може да причини толике болове?
(Разгледа шибу)
- ВИЉЕМ: Мораћемо да се скинемо голи.
- ЈОЗЕФ К.: Зар нема могућности да се ова двојица поштеде батина?
- БАТИНАШ: Не. Свуците се!
(Јозефу К)
Не смеш да им верујеш. Они су већ мало шенули због страха од батина. Просто је смешно што је испричао о могућностима свог напредовања у служби... Погледај колико има сала! Знаш ли од чега је то? Он има обичај да свим ухапшеницима поједе доручак. Зар није појео и твој?... Човек са таквим трбухом неће постати батинаш док је жив.
- ВИЉЕМ: Има и таквих батинаша.
- БАТИНАШ: Нема.
(Распали га шибом)
Не слушај шта говоримо, већ се свлачи.
- ЈОЗЕФ К.: Ако их пустиш, добро ћу те наградити.
(Извади новчаник)
Такви послови се најбоље обављају оборених очију.
- БАТИНАШ: Ти би хтео и мене да пријавиш. И мени да натовариш батине.
- ЈОЗЕФ К.: Не. Буди паметан! Да сам хтео да ова двојица буду кажњена, ја сад не бих желео да их откупим. Могао сам да затворим врата, да ништа више не видим и не чујем и да лепо одем кући. А ето нисам учинио тако и штавише ми је озбиљно стало до тога да их ослободим... Ја их уопште не сматрам кривим, крива је организација, криви су високи чиновници.

ВИЉЕМ

И ФРАНЦ: Тако је.

Батинаши их пресече ударцима шиба.

ЈОЗЕФ К.: Када би ти под овом шибом имао неког високог судију ја те заиста не бих спречавао да распалиш по њему. Дао бих ти чак и новац да се мало поткрепиш за добру ствар.

БАТИНАШ: То што кажеш можда је и тачно. Међутим, мене не може нико подмитити. Поставили су ме за батинаша и ја батинам.

ФРАНЦ: *(Го до појаса, прилази К., клекну и ухвати га за ногу)*
Ако не можеш постићи да нас обојицу поштеди, онда бар покушај да мене ослободиш. Виљем је старији и у сваком погледу је мање осетљив. Пре неколико година је већ добио лакшу казну батинама. Ја још нисам обе-
шчасћен. Виљем ме је натерао да онако поступим. Он је мој учитељ у добру и у злу... Доле пред банком чека моја сирота вереница на исход. Стидим се...
(Зайлаче)

БАТИНАШ: Нећу више да чекам.

Батинаши је свом снагом почео да их тиуче. Чују се само ударци шибе по голим тиелима и њихов пророрни врисак.

ЈОЗЕФ К.: *(Згађен и гневан)*
Не дерите се!

Батинаши и сипражари несћану у наглом заћамњењу. Завлада мук. Јозеф К. бришући зној крене.

ПОСЛУЖИТЕЉ: *(Који изрони из ћаме пред Јозефа К.)*
Добро вече, господине прокуристо! Је ли се нешто десило?

ЈОЗЕФ К.: Не, не! Урла само пас у дворишту... Радите ваш посао. Очистите већ једном собу за стареж... Удавићемо се у прљавштини.

ПОСЛУЖИТЕЉ: Касно је. На то нас не можете присилити.

Иза Јозефа К. и послужитеља бљесну снај свећла и обасја: батинаши са увис подићнућом шибом и голи сипражари пресамићени и у очекивању удараца.

Све је онемело, без крика.

На некој полицци гори свећа.

VI СЦЕНА
Ујак и Лени

Јозеф К. је у својој канцеларији. Прејирџан њослом и њајирима. Појџуно ујџону у себе и њосао. Најло у канцеларију уђе ујак Карл.

УЈАК КАРЛ: Шта то чујем, Јозефе!... Ти гледаш кроз прозор!... Одговори ми за бога милога. Је ли истина, може ли да буде истина?

ЈОЗЕФ К.: Драги ујаче, ја уопште не знам шта хоће од мене?

УЈАК КАРЛ: Јозефе, колико ја знам, ти си увек говорио истину. Треба ли да схватим твоје последње речи као рђав знак?

ЈОЗЕФ К.: Сад наслућујем шта хоћеш. Ти си вероватно чуо о мом процесу. А од кога?

УЈАК КАРЛ: Ерна ми је о њему писала. Могу ти прочитати. Ево: Послужитељ ми је рекао да ће разговор још дуго трајати, јер се вероватно ради о процесу који се води против господина прокурите... А шта сад кажеш?

ЈОЗЕФ К.: Да, ујаче! Истина је.

УЈАК КАРЛ: Истина? Шта је истина? Како може да буде истина? Какав процес? Није ваљда кривични процес?

ЈОЗЕФ К.: Кривични процес.

УЈАК КАРЛ: И ти мирно седиш овде, а имаш на врату кривични процес.

ЈОЗЕФ К.: Што сам мирнији утолико је боље за исход процеса. Не бој се!

УЈАК КАРЛ: То не може да ме умири. Јозефе, драги Јозефе, помисли на себе, на твоје рођаке, на наш добар глас. Ти си досад био наш понос, па не смеш постати наша срамота. Не свиђа ми се твоје држање. Тако се не понаша човек који је невино оптужен и који још има снаге...

ЈОЗЕФ К.: Али ти, драги ујаче, говориш сувише гласно. Послужитељ вероватно стоји пред вратима и прислушкује. То ми је непријатно.

Настављају разговор шатајџом.

УЈАК КАРЛ: Дакле, Јозефе, реци ми сад отворено какав је то процес.

ЈОЗЕФ К.: Пре свега, ујаче, не ради се уопште о процесу пред обичним судом.

УЈАК КАРЛ: То је зло.

- ЈОЗЕФ К.: Како?
- УЈАК КАРЛ: Велим да је то зло... А како се то десило?
- ЈОЗЕФ К.: Али такве ствари не наилазе изненада, оне се дуго припремају.
- УЈАК КАРЛ: Најбоље би било да узмеш мало одсуство и да дођеш к нама на село. Сад тек видим и да си мало ослабио. На селу ћеш се оснажити.
- ЈОЗЕФ К.: Могли би да ми забране да отпутујем.
- УЈАК КАРЛ: Не верујем да ће то учинити. Твојим одласком неће они изгубити на моћи.
- ЈОЗЕФ К.: Мислио сам да ћеш ти читавој ствари придати још мањи значај него ја, а ето, ти је сам узимаш тако тешко.
- УЈАК КАРЛ: Јозефе, ти си се променио. Ти си имао тако добру моћ схватања. Зар те она баш сада издаје? Зар хоћеш да изгубиш процес?... А страдаће и цела породица, или ако ништа друго сасвим ће јој се окаљати образ. Прибери се...
- ЈОЗЕФ К.: Драги ујаче, глупо је узбуђивати се, глупо с твоје стране, а било би и с моје стране. Узбуђењем се не добијају процеси. Кад кажеш да ће због процеса страдати и породица – што мени не иде у главу, но то је споредно – онда ћу те у свему слушати. Само не сматрам да би боравак на селу нешто користио. Можда би то значило бекство и признавање кривице. Могу и сам боље да гурам ствар, овде.
- УЈАК КАРЛ: Тачно. Ја сам ти то предложио само зато што сам мислио да је ствар доведена у опасност због твоје равнодушности... Али ако хоћеш енергично сам да гураш ствар, онда је то наравно куд и камо боље.
- ЈОЗЕФ К.: У томе смо се, дакле, сложили. Да ли би могао да предложиш шта да учинимо најпре?
- УЈАК КАРЛ: О томе морам наравно још да размислим... Али за почетак предлагем ти да одемо до адвоката Хулда. Он је мој школски друг. Није ти познато то име? Е, то ме чуди. Он као бранилац и сиротињски адвокат ужива леп углед.
- ЈОЗЕФ К.: Мени је право што год ти предузмеш. Нисам знао да се у таквој ствари може потражити адвокат.

Ојечи је шо креицање кроз г'радски мейеж и нейрекидно сударање са људима. Ујак нейрекидно г'овори. Наравно да је све без речи. Само ујаково мицање усана.

- УЈАК КАРЛ: *(Пред вратицима)*
Отворите! То су пријатељи господина адвоката.
- ЛЕНИ: Господин адвокат је болестан.
- УЈАК КАРЛ: Болестан. Ви кажете да је болестан. Је ли опет мана срца?
- ЛЕНИ: Мислим да је тако.
- Лени са свећом иде најред, За њом улазе Ујак Карл и Јозеф К.*
- ХУЛД: *(Заваљен у јасицима, ђолуосвешћен)*
Лени ко то долази?
- УЈАК КАРЛ: Ја сам, твој стари пријатељ. Је ли ти заиста тако рђаво? Ја не верујем. То је срчани напад и проћи ће као што су и други прошли.
- ХУЛД: Може бити. Али горе је него што је икада било. Тешко дишем, не спавам уопште и сваким даном све сам слабији.
- УЈАК КАРЛ: То су рђаве новости. А имаш ли добру негу? Суморно је овде, мрачно.
- ХУЛД: Када је човек болестан мора да има мира.
- УЈАК КАРЛ: Ни твоја мала госпођица не изгледа весела.
- ХУЛД: А, Лени ме добро негује. Вредна је.
- УЈАК КАРЛ: Госпођице, молим вас оставите нас за часак саме. Имам да разговарам са мојим пријатељем о једној личној ствари.
- ЛЕНИ: Видите, господин је толико болестан да не може разговарати ни о једној ствари.
- ХУЛД: *(Милујући руку Лени)*
Пред Леном можеш све да кажеш.
- УЈАК КАРЛ: *(Срдито)*
Не тиче се мене, то није моја тајна.
- ХУЛД: А кога се тиче?
- УЈАК КАРЛ: Мога нећака. Ја сам и њега довео. Прокуриста Јозеф К.!
- ХУЛД: *(Пружајући руку којом је миловао Лени)*
Ох, опростите, ја вас нисам ни приметио. Иди, Лени.
(Она изађе)
Дакле, ти ниси дошао да ме посетиш као болесника, дошао си пословно.
- УЈАК КАРЛ: Изгледаш већ много здравији, чим је ова вештица изишла. Кладим се да прислушкује.
(Нагло отвори врата и разочарано их затвори. Нико не прислушкује)

- ХУЛД: Ти је не познајеш... Што се тиче ствари твог нећака, бићу срећан ако моје снаге буду довољне за тај веома тежак задатак. Бојим се да оне неће бити довољне. Искрено речено ствар ме исувише занима те не бих могао одолети да у њој не учествујем. Ако ми срце не издржи, онда ће бар овде имати достојну прилику, да ме сасвим изда.
- ЈОЗЕФ К.: Не разумем!
- ХУЛД: Па да вас ја нисам рђаво разумео? Можда сам пренаглио. О чему сте хтели да разговарате са мном? Мислио сам да се ради о вашем процесу?
- УЈАК КАРЛ: Наравно.
(*Јозефу К.*)
Шта ћу тиш?
- ЈОЗЕФ К.: Слушајте, молим вас, откуда ви знате о мени и мом процесу?
- ХУЛД: Ах, тако! Ја сам адвокат и крећем се у судским круговима. Разговарамо о разним процесима, а оне значајне човек увек памти, нарочито када се ради о нећаку мога пријатеља. То није ништа чудно.
- ЈОЗЕФ К.: Ви се крећете у тим судским круговима?
- ХУЛД: Да.
- УЈАК КАРЛ: Питаш као дете.
- ХУЛД: А са ким да се дружим ако не са људима из моје струке.
- ЈОЗЕФ К.: Ви радите при суду у палати правосиђа, а не...
- ХУЛД: Морате имати на уму да ја из тог дружења са њима извлачим велике користи за моју клијентелу. Човек не може о томе увек ни да говори. Сада ме је болест мало омела, али посете ме моји добри пријатељи из суда и тако сазнам понешто... Ето баш сад имам једну драгу посету.
(*Покаже ка мрачном уџлу собе*)
Дођите.
(*Из мрачног уџла усџаје и долази њосџариџи џосџодин*)
Ово је мој пријатељ, његов нећак прокуриста Јозеф К. А Ово је господин канцеларијски директор... Сада се показало да можда можемо да претресемо једну заједничку ствар. Ако сте за то расположени, можемо лепо да седнемо заједно.
- ДИРЕКТОР: На жалост могу да останем још неколико муинута. Посао ме зове. Наравно нећу пропустити прилику да упознам пријатеље мога пријатеља.

Одјекне звук разбијеног порцелана.

ЈОЗЕФ К.: Идем да видим шта се десило.

Он изађе у мрак. Преко његове руке на кваки Лени положи своју. Иза њега остаје мрак. У свейлу су Јозеф К. и Лени.

ЛЕНИ: Ништа се није десило. Бацила сам један тањир о зид да бих вас натерала да изађете.

ЈОЗЕФ К.: И ја сам на вас мислио.

ЛЕНИ: Мислила сам да ћете доћи к мени и без мог позива. Ипак је било чудно. Најпре нисте скидали ока с мене откако сте ушли, а затим сте ме пустили да чекам. Иначе, зовите ме Лени.

ЈОЗЕФ К.: Радо. А што се чудноватости тиче, Лени, она се лако може објаснити. Ја нисам дрзак, пре сам стидљив. А ви, Лени, нисте изгледали тако као да се једним махом можете освојити.

ЛЕНИ: Нисам се ја вама свидела, а вероватно вам се и сада не свиђам?

ЈОЗЕФ К.: Рећи да ми се свиђате није много!
(На зиду је угледао слику на којој је био предсјављен судија са изразом и геслом да изрекне пресуду)
Можда је то мој судија!

ЛЕНИ: Ја га познајем. Он чешће навраћа овамо. Слика је из његових младих дана, али никад јој није могао бити ни сличан, јер је готово патуљастог раста. Тражио је да га истегле на слици, јер је глупо сујетан као и сви овде... Али и ја сам сујетна и врло незадовољна што вам се никако не свиђам.

ЈОЗЕФ К.: *(Нежно је привуче у загрљај)*
Какав положај има он?

ЛЕНИ: Он је истражни судија.

ЈОЗЕФ К.: И опет само истражни судија. Високи чиновници се крију. Али он седи на председничкој столици.

ЛЕНИ: Све је то машта. Он седи на кухињској столици, преко које је стављено коњско ћебе... Али зар морате стално да мислите на ваш процес?

ЈОЗЕФ К.: Не никако. Ја канда чак и премало мислим на њега.

ЛЕНИ: Грешка коју чините није у томе. Ви сте како сам чула исувише непопустљиви.

- ЈОЗЕФ К.: Ко је то рекао?
- ЛЕНИ: Одала бих вам много кад бих вам то рекла. Молим вас, не распитујте се за има, него гледајте да отклоните грешку. И не будите више тако непопустљиви. Овом суду се човек не може одупрети. Потребно је признати. Молим вас признајте идућом приликом. Тек онда ћете моћи да се извучете, тек онда. Али чак ни ово нећете постићи без туђе помоћи, а што се ње тиче ништа се не бојте, ја ћу вам је сама пружити.
- ЈОЗЕФ К.: Ви сте добро обавештени о овом суду и о смицилицама које су ту потребне.
- ЛЕНИ: *(Приијајајући се уз К.)*
Тако је добро.
- ЈОЗЕФ К.: А ако не признам, онда не можете да ми помогнете?
- ЛЕНИ: Не, онда вам не могу помоћи... Али ви као и да нећете моју помоћ, или вам до ње није стало. Тврдоглави сте и не дате се убедити... Имате ли љубавницу?
- ЈОЗЕФ К.: Замислите, ја сам је се одрекао, а овамо носим чак и њену фотографију са собом. Елза.
(Показује фотографију)
- ЛЕНИ: Страшно је утегнута. Не свиђа ми се, неспретна је и груба. Да ли би она могла да се жртвује за вас?
- ЈОЗЕФ К.: Ја до сада то од ње нисам ни тражио.
- ЛЕНИ: Ако вама није много стало до ње, онда она и није ваша љубавница.
- ЈОЗЕФ К.: Ја не повлачим реч.
- ЛЕНИ: Па нека је и ваша љубавница. Али не би вам много недостајала кад бисте је изгубили или заменили неком другом, на пример са мном?
- ЈОЗЕФ К.: Наравно. Али она има над вама велико преимућство, Она ништа не зна о мом процесу. Па и кад би знала она ме не би наговарала да будем попустљив.
- ЛЕНИ: То није никакво преимућство. Ако нема других преимућстава ја не губим храбрости. Има ли неку телесну ману?
- ЈОЗЕФ К.: Телесну ману?
- ЛЕНИ: Да. Ето ја имам једну малу телесну ману. Погледајте.
(Рашири средњи и домали прсти на десној руци. Између њих је сивојна кожица)

- ЈОЗЕФ К.: *(Овлаш сјусџи љубац на њене раширена џрсџе)*
 Каква дражесна канџица!
- ЛЕНИ: Ох, ви сте ме пољубили!
(Траје њихов нежни заџрљај)
 Са мном сте је заменили, видите, са мном сте је заменили!

VII СЦЕНА

Адвокат, Фабрикант, Сликаp

Зимско љодне се у соби у којој седи Јозеф К. љрељознаје љо муџиној свеџлосџи која однекуд љродире. Уморан и нервозан он седи на роџи-рајућој сџолицџи.

- ЈОЗЕФ К.: *(Off)*
 Можда би било добро да коначни саставим одбрамбени спис и да га поднесем суду? Даћу у њему кратак опис живота, а уз сваки иоле важнији догађај објаснићу зашто сам тако поступио, као и да ли је тај поступак за осуду или одобравање. Боље је да сам саставим тај спис, него да то препустим адвокату који и иначе није беспрекоран.
- ХУЛД: *(Неочекивано се љојави у муџиној свеџлосџи његов лик)*
 Ви сте помислили да вас занемарујем. Ја сам многе сличне процесе добио у целости или делимично, а да ниједан брањеник није ни помислио ни посумњао да га занемарујем. Било је процеса који можда нису били тешки као овај, али су на изглед давали још мање наде... Уосталом на поднеску сам већ почео да радим и биће скоро завршен. Нажалост први поднесци се и суду уопште не читају. Они се стављају у акта са примедбом да је за сада саслушање и посматрање оптуженог важније него све што је написано. Све је то жалосно, али није неоправдано. Немојте сметнути с ума да поступак није јаван. Додуше, он може бити и јаван, ако би суд тако сматрао да је потребно, но закон не прописује јавно суђење. Услед тога ни судска акта, а поготово оптужница нису приступачни ни оптуженом ни његовом браниоцу.
- Закон у ствари не дозвољава одбрану него је само трпи. Строго узев и нема правих адвоката, то су мање-више тзв. буцаклијски адвокати. Суд жели да по могућству одстрани одбрану. Све треба да буде усредсређено на самом оптуженом.

женом. Поступак је углавном тајан не само за јавност већ и за оптуженог. Браниоци по правилу не смеју присуствовати саслушањима... Ипак су од свега најважније адвокатске личне везе...

ЈОЗЕФ К.: Зар треба да помислим да је једино правилно да се човек помири са постојећим приликама?

ХУЛД: Само не пробудите пажњу! Боље је седети с миром макар то било и против сопственог убеђења. Ваља увидети да тај велики судски механизам вечно лебди у ваздуху... Својим држањем према канцеларијском директору много сте нашкодрили својој ствари.

ЈОЗЕФ К.: Било ми је, а и сада ми је, свеједно. Уствари можда и није.

ХУЛД: Понекад се човек мора чудити како је један једини просечан живот довољан да се прикупи знање које би омогућило бар неки успех у раду. Додуше има и мутних часова који сваком човеку дођу и тада мислиш да ниси постигао баш ништа... Оваквим депресијама изложени смо ми адвокати, нарочито у оним случајевима када им се један процес који су већ далеко дотерали одједном измакне из руку.

ЈОЗЕФ К.: Је ли то наступа када дође до неповерења између оптуженог и његовог адвоката?

ХУЛД: Управо тако. Дешава се да процес узме правац да и адвокат више не сме да га прати. Њему се све одузима. Тада процес обрађују неприступачни судови, када адвокат не може више да дође ни до оптуженог.

ЈОЗЕФ К.: Ипак могу да приметим да ова ствар споро напредује, па и када се узму у обзир све тешкоће.

ХУЛД: Ствар нипошто не напредује споро. Тачно је да би сад били даље одмакли да сте се благовремено мени обратили. На жалост то сте пропустили а то ће донети и друге штете осим губитка у времену.

Кроз мушину свейлоси назре се Лени, која уноси чај адвокаиу. Спјусиши њацну њоред адвокаиша. Нежно њомилује Јозефа К. њо коси, а он њој сјиисне руку.

ЈОЗЕФ К.: *(Сада је сам у сноју мушине свейлосиши. Одлучно усјане)*
Испитаћу читав живот, до најситнијих поступака и детаља. Кривице нема. Нека суд наиђе једном на оптуженог који уме да брани своје право.
(Пријиисне елекјирично звоно на свом сјоолу. Оно негде зазвони)

- ФАБРИКАНТ: *(Улазећи журно вади документацију из џашине и џејова. Разасјуре ђред Јозефом К.)*
 Још пре годину дана закључио сам са вама одређен посао. Међутим, ви нисте били ажурни, а сада се једна друга банка уз највеће жртве бори да преузме тај посао...
- ЈОЗЕФ К.: Тешко је то...
- ФАБРИКАНТ: *(Узледавши Заменика директора, који је неочекивано ушао)*
 Жао ми је, господине, али код прокуристе сам наишао на тако мало воље за посао.
(Јозефу К. у џоверењу)
 Однесите писмо сликару Титорелију.
- ЗАМЕНИК: Хвала вам, знам већ све! А уверен сам да ће и господину прокуристи бити мило кад га растеретимо.
- Фабрикант и Заменик директора оду.*
- ЈОЗЕФ К.: Оппростите господо моја.
(Нагло су џочели да улазе они који за џраже)
 Хоћете ли бити љубазни да дођете сутра или кад било. Или хоћете можда телефоном да разговарате са мнош. Укратко ми реците о чему је реч, а ја ћу вам писмено дати опширан одговор. Дакле, јесмо ли се споразумели?
- ЗАМЕНИК: *(Провири)*
 Ви одлазите сада, господине прокуристо?
- ЈОЗЕФ К.: Да, имам у граду службеног посла.
- ЗАМЕНИК: Господо моја, ја ћу радо преговарати са вама уместо господина прокуристе. Ми смо пословни људи...
- Јозеф К. се усјиње сјеејеницама које воде на џаван најушијене куће. Њему у сусрет џојуре девојнице смејући се. Пред њим засјане једна мало ѓрбава девојница.*
- ЈОЗЕФ К.: Станује ли овде неки сликар Титорели?
- ДЕВОЈЧИЦА: А шта желите од њега?
- ЈОЗЕФ К.: Желим да ме слика.
- ДЕВОЈЧИЦА: Да вас слика!
- Девојницом џрсне у смех, који се џренесе на осјале. Насјане ѓраја, цика и џодверскивање. Руђају се Јозефу К.*
- Идући за девојницом Јозеф К. се заусјави ђред врајима која му она отвори. Пред њима је сликар Титорели.*
- ТИТОРЕЛИ: Ја сам уметнички сликар Титорели!

ЈОЗЕФ К.: Ви сте изгледа омиљени у кући.

ТИТОРЕЛИ: Ах, балавице једне...

Девојчица несћане, али ће касније настћавићи да ћровирује и заједно са својим друћарицама да ћрислушкује разћвор.

ЈОЗЕФ К.: Чуо сам од овог господина,
(*Пружајући му Фабриканћово ћисмо*)
вашег познаника, о вама и на ћегов савет сам дошао.

ТИТОРЕЛИ: Хоћете ли да купите слике или хоћете да вас сликам?

ЈОЗЕФ К.: (*Разћледајући једну слику на шћифелају*)
А ви баш радите на једној слици?

ТИТОРЕЛИ: Да. То је један портрет. Дobar рад, али још недовршен.

ЈОЗЕФ К.: Помислио сам да је то судија.

ТИТОРЕЛИ: То је Правда.

ЈОЗЕФ К.: Сада је већ препознајем. Ту је повез преко очију, а ту су и теразије. Али зар јој нису на петама крила и не налази ли се у трку?

ТИТОРЕЛИ: Да, морао сам по налогу тако да сликам. То су у ствари Правда и богиња победе у истом лицу.

ЈОЗЕФ К.: То није добра комбинација. Правда мора да стоји мирно иначе јој се ћишу теразије, па је немогућ правдеан суд.

ТИТОРЕЛИ: Ја се у овом повинујем свом наредбодавцу.

ЈОЗЕФ К.: Ви сте сигурно поверљива личност суда.

ТИТОРЕЛИ: (*Који је доћле оловком доћшеривао слику ћравећи око ћлаве неку црвенкаѕићу сенку*)
Што не изићете одмах с истином на среду? Ви хоћете да чујете нешто о суду, као што стоји и у препоруци, а говорили сте најпре о мојим сликама да бисте ме придобили. Али ја вам то не замерам, ви нисте могли знати да је то код мене неумесно... Ја сам поверљива личност суда.

ЈОЗЕФ К.: Је ли то јавно признат положај?

ТИТОРЕЛИ: Не!

ЈОЗЕФ К.: Али, често су такви непризнати положаји утицајнији од признатих.

ТИТОРЕЛИ: Ето то је баш код мене случај. Јуче сам разговарао са Фабрикантом о вашој ствари... Изгледа да вас је ствар јако коснула, што ме нимало не чуди. Хоћете ли најпре да скинете капут?

- ЈОЗЕФ К.: *(Снебивајући се скида каиуи)*
Запара је у соби.
- ТИТОРЕЛИ: Потребна ми је топлота... Ви сте невини?
- ЈОЗЕФ К.: Ја сам потпуно невин.
- ТИТОРЕЛИ: Тако... Ако сте невини, онда је ствар врло проста.
- ЈОЗЕФ К.: Моја невиност не чини ствар једноставнијом... Видите, зависи од многих ситница у којима се суд губи. А на крају суд однекуд, где раније уопште ничег није било, извуче неку велику кривицу.
- ТИТОРЕЛИ: Свакако, свакако. Али ви сте ипак невини, зар не?
- ЈОЗЕФ К.: Па да!
- ТИТОРЕЛИ: То је главно.
- ЈОЗЕФ К.: Ви свакако познајете суд кудикамо боље од мене. Ја не знам много више од онога што сам чуо, мада од сасвим различитих људи. Сви се слажу у томе да се лакомислене оптужбе не подижу и да суд, кад већ једном оптужује, јесте чврсто убеђен у кривицу оптуженог и тешко се може разуверити.
- ТИТОРЕЛИ: Тешко? Суд се никада не може разуверити. Када бих на једном платну насликао све судије редом, а ви морали да се пред тим платном браните, ви бисте имали више успеха него пред стварним судом.
- ГЛАС
ДЕВОЈЧИЦЕ: *(Off)*
Молим те да не сликаш тако ружног човека.
- ЈОЗЕФ К.: И те девојчице припадају суду?
- ТИТОРЕЛИ: Како? Уопште све припада суду.
- ЈОЗЕФ К.: То још нисам приметио.
- ТИТОРЕЛИ: Изгледа да још немате увид у суд. Али пошто сте невини, он вам није ни потребан. Ја ћу вас сам избавити.
- ЈОЗЕФ К.: Како ћете то учинити? Та сами сте малочас рекли да је суд неприступачан доказима.
- ТИТОРЕЛИ: Неприступачан само доказима који се подносе суду. Али друкчије стоји ствар кад се у том погледу покуша нешто иза леђа једног суда.
- ЈОЗЕФ К.: А како сте први пут дошли у везу са судијама?
- ТИТОРЕЛИ: Ствар је врло проста. Ја сам ту везу наследио. Већ и мој отац је био судски сликар. Тај положај увек се наслеђује.

- ЈОЗЕФ К.: Вама се може позавидети. Ваш положај, дакле, нико не може да уздрма.
- ТИТОРЕЛИ: Не, не може! Зато се ту и тамо усуђујем да помогнем некоме јаднику који има процес.
- ЈОЗЕФ К.: Како чините то?
- ТИТОРЕЛИ: У вашем случају, на пример, ја ћу, пошто сте потпуно невини, предузети следеће.
(Привуче столицу кревету)
Заборавио сам да вас најпре питам какву врсту ослобођења желите. Има три могућности, наиме, стварно ослобођење, привидно ослобођење и одуговлачење. Стварно ослобођење је, наравно, најбоље, смо што на ову врсту одлуке ја немам никаквог утицаја. По мом мишљењу нема ниједног човека који би могао да утиче на стварно ослобођење. Ту вероватно одлучује само невиност оптуженог. А пошто сте ви невини, ви бисте стварно могли да се ослоните само на своју невиност. Али онда вам нисам потребан ни ја нити ичија помоћ.
- ЈОЗЕФ К.: Ја мислим да ви противречите себи.
- ТИТОРЕЛИ: Како то?
- ЈОЗЕФ К.: Раније сте напоменули да је суд неприступачан доказима, касније сте то ограничили на јавни суд, а сад штавише кажете да ономе ко је невин није потребна помоћ пред судом. Видите, у томе је та противуречност. А, осим тога, раније сте рекли да се на судије може лично утицати, а сада поричете да се стварно ослобођење, како га ви називате, икада може постићи личним утицањем. У томе је друга противуречност.
- ТИТОРЕЛИ: Те противуречности лако се могу објаснити. Овде је реч о два различита стварима, о ономе што у закону стоји и о ономе што сам ја лично искусио, ово не смеће да бркате. У закону, који ја уосталом нисам читао, стоји, наравно, с једне стране, да се невини ослобађају, али, с друге стране, не стоји да се на судије може утицати. А ето, ја сам искусио баш супротно од тога. Ја не знам за стварна ослобођења, али зато знам да се често утицало на судије. Могуће је, наравно, да се у свим тим случајевима за које ја знам није радило о невиности. Али зар вам се ово не чини невероватно? Од толиких случајева ниједна невиност? Још као дете пажљиво сам слушао оца када је код куће причао о

процесима, па и судије које су долазиле у његов атеље причале су о суду. Морам признати – нисам доживео ниједно стварно ослобођење. То потврђује моје мишљење које имам о суду... Један једини целат могао би да замени читав суд.

ЈОЗЕФ К.: Јесте ли, можда, чули да је у ранијим временима било ослобођења?

ТИТОРЕЛИ: Таквих ослобођења кажу да је било. Само је врло тешко утврдити то. Коначне одлуке суда не објављују се, оне чак ни судијама нису приступачне и тако су се о старим судским процесима сачувале само легенде... У њих се може веровати, али се оне не могу доказати. Не треба их сасвим потцењивати, оне свакако садрже и извесну истину, а и веома су лепе... Ја сам и сâм радио неколико слика са сижеом из тих легенди.

ЈОЗЕФ К.: Пусте легенде не мењају моје мишљење. Зар се човек и пред судом може позвати на те легенде?

ТИТОРЕЛИ: Свакако да не.

ЈОЗЕФ К.: Онда је излишно говорити о томе. Но ви сте споменули још две могућности.

ТИТОРЕЛИ: Привидно ослобођење и одуговлачење... Ваше је да изаберете шта хоћете.

ЈОЗЕФ К.: Размотримо их.

ТИТОРЕЛИ: Привидно ослобођење захтева прибраност и привремени напор, а одуговлачење много мањи али трајнији напор... Ако желите привидно ослобођење написаћу вам на табаку хартије потврду о вашој невиности. Текст такве потврде наследио сам од свог оца и он је неоспоран. Са том потврдом обићи ћу онда судије које познајем. Ето, почео бих тиме што бих судији кога сликам вечерас, кад дође на сеансу, поднео потврду. Ја јемчим за вашу невиност. То није неко формално већ стварно јемство које ме обавезује.

ЈОЗЕФ К.: И судија би вам веровао, а ипак ме не би стварно ослободио.

ТИТОРЕЛИ: Уосталом није сигурно да би ми сваки судија веровао. Понеки ће затражити да вас одведем њему. Но у том случају ствар је већ напола добијена... А кад на потврди будем имао довољан број потписа судија, отићи ћу оном који баш води ваш процес. Ако сам добио и његов потпис,

ствар ће се развијати и нешто мало брже него иначе. Кад судија има на потврди јемство неколицине судија може без бриге да вас одлободи, што ће несумњиво и учинити – наравно после разних формалности – да би изашао у сусрет мени... А ви ћете се отарасити суда...

ЈОЗЕФ К.: И онда сам, дакле, слободан?

ТИТОРЕЛИ: Само привидно слободан... Рекао сам вам да најниже судије, у које спадају моји познаници, немају права да коначно ослободе. То право има само највиши суд који је за нас недостижан. Наше судије имају право да разреше оптужбе. То значи да сте ви, ослобођени на овај начин, тренутно измакли оптужби, али она и даље лебди над вама и може ступити сместа у дејство чим дође виша заповест.

ЈОЗЕФ К.: Јесу ли то познати путеви којим стижу заповести?

ТИТОРЕЛИ: Те путеве је немогуће предвидети. Покаткад изгледа да је све давно заборављено, акт изгубљен, а ослобођење потпуно. Но, упућен човек неће у то поверовати. Довољно је да се утврди да је оптужба још на снази и судија ће сместа издати налог за хапшење.

ЈОЗЕФ К.: И процес почиње поново?

ТИТОРЕЛИ: Процес почиње поново, али и опет, као раније, постоји могућност да се издејствује привидно ослобођење. Човек се не сме помирити са судбином.

ЈОЗЕФ К.: Али ни то друго ослобођење опет није коначно.

ТИТОРЕЛИ: Наравно да није... После другог ослобођења долази треће хапшење, после трећег ослобођења четврто хапшење и тако даље. То је већ у бити привидног ослобођења... Да ли да вам објасним суштину одуговлачења?

ЈОЗЕФ К.: *(Климну главом)*
Свеједно.

ТИТОРЕЛИ: Одуговлачење се састоји у томе што се процес стално одржава у најнижој фази. За то је потребно да се оптужени и његов помагач, а нарочито овај последњи, буду у непрекидном додиру са судом. У одређеним временским размацама мора се обилазити судија и на све начине чувати његова наклоност. Истина, процес не престаје, али оптужени је готово исто тако сигуран да до осуде неће доћи и да је слободан. Лишен је страха од изненадног хапшења... Ни, има и слабих страна које не треба потце-

њивати. Уосталом оптужени није никада слободан, чак ни при привидном ослобођењу. Слабост је у томе што се процес не може зауставити ако за то не постоје бар привидни разлози. Дакле, не могу се избећи примања наредби, разна саслушања, ислеђења и слично. Значи процес се стално врти у малом кругу... У ствари све се своди на то да се оптужени с времена на време јавља свом судији.

Јозеф К. је узео свој кайуџи и устџао.

- ГЛАС: *(Off)*
Већ је устао.
- ТИТОРЕЛИ: Зар већ хоћете да идете? Бежите због рђавог ваздуха.
- ЈОЗЕФ К.: О да!
- ТИТОРЕЛИ: Оба ова метода имају нешто заједничко. Они спречавају да оптужени буде осуђен.
- ЈОЗЕФ К.: Али они спречавају и стварно ослобођење.
- ТИТОРЕЛИ: Ви сте схватили суштину ствари.
- ЈОЗЕФ К.: Доћи ћу ускоро.
- ТИТОРЕЛИ: Само још један тренутак: хоћете ли да видите слику коју бих могао да вам продам.
- ЈОЗЕФ К.: *(Разгледајући слике)*
Лепи пејсажи.
- ТИТОРЕЛИ: То су све пејсажи пустаре. Хоћете ли?
- ЈОЗЕФ К.: Узећу три слике.
(Титорељо начини кисео израз лица)
Добро, узећу све слике. Спакујте их молим. Сутра ће доћи мој послужитељ да их однесе.
- ТИТОРЕЛИ: Попните се слободно на кревет. Овуда, овуда прођите.
- ЈОЗЕФ К.: Шта је то?
- ТИТОРЕЛИ: Чему се чудите? То су судске канцеларије. Зар нисте то знали? Судске канцеларије се налазе на сваком тавану, па зашто баш овде не би биле? У ствари и мој атеље припада судским канцеларијама, али суд ми га је ставио на располагање.

У сусрећим њолејшоше девојчице са циком и вриском.

- ТИТОРЕЛИ: Не могу више да вас пратим... Не предомишљајте се сувише дуго.

Јозеф К. несџане.

VIII СЦЕНА
Трговац Блок. Отказивање адвокату

Јозеф К. њед вратиима адвокатиа Хулда. Звони. Чека, Поново звони. Неко ошвори вратиа.

ГЛАС: *(Off)*
Он је.

Јозеф К. уђе у ходник. Поред њега у кошуљи њрошрча Лени. Он се обратио малом, сувоњавом човеку са брадом.

ЈОЗЕФ К.:   Јесте ли овде намештени?

БЛОК: Не. Ја сам овде странка, адвокат је само мој заступник.

ЈОЗЕФ К.:   Је ли Лени ваша љубавница?

БЛОК: О, боже, не, не! Та шта вам пада на памет?

ЈОЗЕФ К.:   А како се зовете?

БЛОК: Блок, трговац Блок.

ЈОЗЕФ К.:   Јесте ли ви већ стари адвокатов клијент?

БЛОК: Да, врло стари клијент. У пословним правним стварима, ја имам наине трговину житом, заступа ме око двадесет година, а у моме процесу, на који сте вероватно циљали, заступа ме од почетка, дакле већ преко пет година.

ЈОЗЕФ К.:   Видим, ви сте му веран клијент.

БЛОК: Не баш... Ја ћу вам нешто поверити, али и ви морате рећи једну тајну да бисмо код адвоката били један према другом у обавези.

ЈОЗЕФ К.:   Ви сте веома опрезни, али ја ћу вам рећи једну тајну која ће вас потпуно умирити... У чему је, дакле, ваше неверство према адвокату?

БЛОК: Ја имам и друге адвокате. Поред једног правога узео сам још пет буцаклијских адвоката, а преговарам и са шестим. Поред тога и лично се залажем код суда. Био сам у чекаоници када сте ви пролазили.

ЈОЗЕФ К.:   Да, ја сам једном пролазио онуда. Сви су поустајали. Вероватно су мислили да сам ја неки судија.

БЛОК: Не, поздравили смо онда судског послужитеља. Знали смо да сте ви оптужени.

ЈОЗЕФ К.:   Да ли вам је моје понашање изгледало гордо?

- БЛОК: Не. Ти људи су тврдили да ћете ви, судећи по вашим уснама, сигурно убрзо бити осуђени.
- ЈОЗЕФ К.: Ја сам ослновио некога...
- БЛОК: Али он је једва могао да вам одговори. Човек има, наравно, много разлога да се тамо збуди, али један од њих био је и поглед на ваше усне. Касније је причао да му се учинило да је на вашим уснама прочитао и своју сопствену пресуду.
- ЈОЗЕФ К.: На мојим уснама?
(Извуче из џепа огледалце. Загледа се)
Ја не видим ништа нарочито на мојим уснама.
- БЛОК: Ни ја. Уопште ништа.
- ЈОЗЕФ К.: Како су сујеверни ти људи! Зар се они толико међусобно друже?
- БЛОК: Не. Има мало заједничких интереса. Заједнички се против суда ништа не може спровести. Сваки случај се испитује појединачно, јер ово је најтачнији суд.
- ЈОЗЕФ К.: Њихово чекање учинило ми се сасвим јалово.
- БЛОК: Није јалово. Јалово је само кад се човек самостално уплете.
- ЛЕНИ: *(Уђе са њацом)*
Пази их како седе један до другог! Још један часак.
- Улази у адвокатову собу. Јозеф К. њође за њом.*
- БЛОК: Господине прокуристо, заборавили сте на своје обећање. Хтели сте још да ми кажете једну тајну.
- ЈОЗЕФ К.: Чујте дакле: то у ствари није више ни тајна. Идем сад адвокату да му откажем.
- БЛОК: *(Пљесне рукама у чуду)*
Он отказује адвокату!
- ЈОЗЕФ К.: *(Бануо је у адвокатову собу. Адвокат Хулд је њод њерином)*
Брзо ћу отићи.
- ХУЛД: Већ вас врло дуго чекам... Је ли Лени опет била наметљива?
- ЈОЗЕФ К.: Ви сте свакако већ приметили њену наметљивост?
- ХУЛД: Лени има једну настраност. Она налази да су скоро сви оптужени леви.
- ЈОЗЕФ К.: По чему?

- ХУЛД: Мој одговор вас неће задовољити. Оптужени су, ето, најлепши. Но не чини их лепим кривица јер – бар ја као адвокат морам тако да кажем – нису ни криви, а не чини их лепим ни праведна казна јер сви се и не кажњавају. Дакле, узрок може бити само у поступку против њих који им на неки начин утисне свој жиг. Наравно да међу лепим има и нарочито лепих. Но лепи су сви, па чак и тај бедни црвић Блок.
- ЈОЗЕФ К.: Свакако необично, али...
- ХУЛД: Јесте ли данас дошли к мени с неком одређеном намером?
- ЈОЗЕФ К.: Да, хтео сам вам рећи да вам са данашњим даном одузимам заступање.
- ХУЛД: Јесам ли вас добро разумео?
- ЈОЗЕФ К.: Претпостављам да јесте.
- ХУЛД: Па добро, можемо говорити и о том плану.
- ЈОЗЕФ К.: Није то више план. Добро сам размислио и можда исувише дуго. Одлука је коначна.
- ХУЛД: Једном сам у једном спису прочитао: адвокат води свог клијента по нити конца до пресуде, а други подиже одмах свог клијента на рамена и тако га носи све до пресуде па и изван ње. Тако је то. Често је боље бити у ланцима него слободан.

IX СЦЕНА

У катедрали

Ова сцена почиње покрећима личности по позорници, а да ништа не зоворе, дакле то је пантомима. Јозеф К. је ушао у катедралу која је полумрачна, испред је пројоводаоница, а у даљини један велики проузгао угаљених свећа. На пројоводаоници је лампа, а поред ње стоји свештеник. Јозеф К. несигуран, скоро шешурајући се долази из дубине.

СВЕШТЕНИК: (Продере се)
Јозефе К.!

Јозеф К. се не покрену. Стојао је. Свештеник га првиом позва ближе. Јозеф К. оклевајући пође и заустави се код првих клупа. Свештеник оштро синушеним кажипрвиом показа на место пред самом пројоводаоницом.

- СВЕШТЕНИК: Ти си Јозеф К.?
- ЈОЗЕФ К.: Да.
- СВЕШТЕНИК: Ти си оптужен?
- ЈОЗЕФ К.: Да, обавестили су ме о томе.
- СВЕШТЕНИК: Онда си ти онај кога тражим. Ја сам тамнички капелан.
- ЈОЗЕФ К.: Ах, тако.
- СВЕШТЕНИК: Ја сам те позвао овамо да бих разговарао са тобом.
- ЈОЗЕФ К.: Нисам то знао. Дошао сам овамо да покажем катедралу једном Италијану.
- СВЕШТЕНИК: Мани се споредних ствари. Шта то држиш у руци? Је ли то молитвеник?
- ЈОЗЕФ К.: Не, то је албум градских знаменитости.
- СВЕШТЕНИК: Остави га. Знаш ли да твој процес рђаво стоји?
- ЈОЗЕФ К.: И мени се тако чини. Улагао сам много труда, али све досад без успеха.
- СВЕШТЕНИК: Како замишљаш крај?
- ЈОЗЕФ К.: Раније сам мислио да се мора добро завршити, али сада и сам сумњам у то. Не знам како ће се завршити. Знаш ли ти?
- СВЕШТЕНИК: Не, али бојим се да ће се рђаво завршити. Сматрају да си крив. Твој процес можда уопште неће изићи из делокруга нижег суда. Бар засада сматрају да је твоја кривица доказана.
- ЈОЗЕФ К.: Али ја нисам крив. То је заблуда. Како може човек уопште да буде крив. Та ми смо сви људи, и сви смо једнаки.
- СВЕШТЕНИК: То је тачно, али тако обично говоре кривци.
- ЈОЗЕФ К.: Имаш ли и ти према мени предрасуда?
- СВЕШТЕНИК: Ја према теби немам предрасуда.
- ЈОЗЕФ К.: Хвала ти! Сви остали који учествују у поступку имају према мени предрасуда. Они их намећу и онима који не суделују у њему. Мој положај је све тежи.
- СВЕШТЕНИК: Ти не схваташ чињенице. Пресуда се не доноси одједанпут, него поступак постепено прелази у пресуду.
- ЈОЗЕФ К.: Дакле, то је то.
- СВЕШТЕНИК: Шта сад намераваш да учиниш у својој свести?

- ЈОЗЕФ К.: Још ћу потражити помоћ. Има још неколико могућности које нисам искористио... Љутиш ли се на мене? Ти можда и не знаш ком суду служиш.
- СВЕШТЕНИК: Зар не видиш ни два корака пред собом?
- ЈОЗЕФ К.: *(После краћеџ ђуићања збоџ укора)*
Зар нећеш да сиђеш? Ионако нећеш држати проповед. Дођи к мени доле.
- СВЕШТЕНИК: Сад већ могу да дођем.
(Скидајући ламџу, која је висила ѓред њим)
Морао сам најпре издалека да разговарам са тобом. Иначе се на мене исувише лако може утицати тако да заборавим на своју дужност.
- ЈОЗЕФ К.: *(Сачекао ѓа је да сиђе)*
Имаш ли још мало времена за мене?
- СВЕШТЕНИК: Онолико колико ти је потребно.
- ЈОЗЕФ К.: Ти си изузетак међу свим онима који припадају суду. Ја у тебе имам више поверења него у ма кога од њих. Са тобом могу искрено да говорим.
- СВЕШТЕНИК: Не заваравај се.
- ЈОЗЕФ К.: А чиме се заваравам?
- СВЕШТЕНИК: Судом се завараваш... У неким списима сам наишао на повест коју ћу ти сада испричати. Пред вратима суда, као пред законом стоји вратар. К њему долази човек са села и моли га да га уведе унутра. Вратар га одбија. После више наваљивања каже му вратар: "Ако те толико привлачи, а ти покушај да уђеш и поред моје забране. Али упамти: ја сам моћан, а ја сам само најнижи вратар. Но крај свих дворана редом стоје вратари, све један моћнији од другог. Чак ни ја не могу да поднесем изглед трећега." Човек седа на малу столицу. Тамо он седи данима и годинама. Првих година гласно проклиње несрећни случај, а касније кад остари он само гунђа. Не живи још дуго. Пред смрт вратар спази да он жели још нешто да га упита. И вратар чу његове речи: "Кад сви теже закону како је онда могуће да за све ове године нико није тражио улаз сем мене?" Вратар видећи његов крај рече му: "Овај улаз није одређен само за тебе."
- ЈОЗЕФ К.: Вратар је, дакле, преварио човека.

- СВЕШТЕНИК: Не буди пренагао. Вратар је ипак слуга закона те припада њему. Он је ван домашаја људског суда. Сумњати у његово достојанство значило би сумњати у закон.
- ЈОЗЕФ К.: Не слажем се са тим мишљењем. Кад би се човек њему придружио морао би сматрати да је истина све оно што вратар каже.
- СВЕШТЕНИК: Не, не мора се све сматрати као истина, довољно је да се сматра као потреба.
- ЈОЗЕФ К.: Жалосно мишљење. Од лажи се гради поредак у свету.
Нагло је наставио мрак. Само се назиру њихове физиуре и чују се џласови.
- ЈОЗЕФ К.: Зар нисмо сада близу главног улаза?
- СВЕШТЕНИК: Ми смо далеко од њега. Зар већ хоћеш да одеш?
- ЈОЗЕФ К.: Наравно, морам да идем. Ја сам прокуриста у банци и тамо ме чекају.
- СВЕШТЕНИК: Па добро, онда иди.
- ЈОЗЕФ К.: Али не могу да се снађем сам у мраку.
- СВЕШТЕНИК: Иди налево према зиду, па онда све дуж њега и наћи ћеш излаз.
- ЈОЗЕФ К.: *(Викне)*
Чекај још, молим те.
- СВЕШТЕНИК: Чекам.
- ЈОЗЕФ К.: Нећеш ли још што од мене.
- СВЕШТЕНИК: Не.
- ЈОЗЕФ К.: Раније си био тако љубазан према мени и све си ми објаснио, а сада ме пушташ као да ти ништа није стало до мене.
- СВЕШТЕНИК: Па ти мораш да идеш.
- ЈОЗЕФ К.: Тако је, то треба да видиш.
- СВЕШТЕНИК: Увиди прво ти ко сам ја.
- ЈОЗЕФ К.: Ти си тамнички капелан.
- СВЕШТЕНИК: Дакле, ја припадам суду и зашто бих онда желео што од тебе. Суд ништа не жели од тебе. Он те прима кад дођеш и пушта те кад пођеш.

X СЦЕНА
Крај

Цела позорница је лавиринт, чији зидови могу бити свећлосни фарови или поливинилске лелујаве завесе различитих боја. Лица у овој сцени ће се крећати између њих као да ће преграда не постоје, али поштујући њихове оградe. Слична њом кошмарном распореду може се чути музика, као низ испрекиданих и реских тонова, сличних урлику или ројцу. Када се зачује глас или гласови "off" музика замине. Све пантомимске међуигре се сада сливају у једну велику снену сцену. Личности на сцени говоре само "off".

У дну, јарко осветљен стоји Јозеф К. К њему долазе два гостина у ренџоима, бледи и гојазни, са цилиндрима. Њихови покрети и понашање су увек сервилни, без обзира на намеру и сврху радње.

ЈОЗЕФ К.: (off)
Ви сте к мени упућени?

Гостина у црном климнуше главом, скидоше цилиндре.

ЈОЗЕФ К.: (off)
По мене шаљу старе, безначајне глумце... Покушавају да на јевтин начин сврше са мном... У ком позоришту играте?

ГОСПОДА (Обраћајући се јадан другом, off)
У ЦРНОМ: Позоришту.

ЈОЗЕФ К.: (off)
Нису припремљени да буду питани.

Гостина у сивом прилазе Јозефу К. и чврсто га ухватише испод руке. Он је у чврстом "сендвичу". Поведу га дуж лавиринта.

ЈОЗЕФ К.: (off)
Зашто су баш вас послали?
(Нагло живе узледавши гостиницу Бирстнер. Хтео би да појрчи за њом. Али "сендвич" у коме је, то му не доушћиа. Викне)
Госпођице Бирстнер...

Гостина у црном послушно се усмеравају оним правцем који одреди Јозеф К.

ЈОЗЕФ К.: (off)
Једино што још могу да учиним то је да до краја сачувам хладно расуђивање. Увек сам хтео да са двадесет шака зграбим свет и то још за циљ који није за одобравање. То је било погрешно... Зар да покажем да ми ни једногоди-

шњи процес није био наук? Зар да свршим као обичан човек који тешко схвата? Зар да о мени кажу да сам у почетку процеса хтео да га окончајам, а сада, на његовом завршетку, да хоћу да га започнем. Нећу да то кажу.

Сва пјоројица су на мосту обасјаном месечином. Зајим зађоше у мрачне улице. Пред њих искрсну полицајац, ђусијих бркова, са руком на балчаку сабље.

Неочекивано нађоше се у каменолому. Одајиле са дна Јозеф К. угледа севнулу свейлосиј на прозору куће на ивици каменолома и човека испружених руку.

ЈОЗЕФ К.: Ко је то? Пријатељ? Дobar човек? Неко ко саучествује? Неко ко хоће да помогне? Је ли то један човек? Јесу ли то сви? Има ли још помоћи? Има ли приговора на које се заборавило? Има их, има... Логика је додуше непоколебљива, али она не одолева човеку који хоће да живи, живи, живи... Где је судија кога никада нисам видео? Где је високи суд до кога никада нисам дошао?

Јозеф К. подиже руке у вис и широко их рашири. Из свих улова сцене навреше личносии овој једногодишњег процеса: сиражари, писари, полицајци, иследне судије, судије, ђосиођа Грубах, ђосиођица Бирсјинер, праља, сјуденїи и сви преосјали. Ујаничени су, лицем окренуїи према небу. Неки клече, друђи се крсїе и моле. Углавном сви су на сцени.

Из оне јарке свейлосиїи сличне севу муње и удару грома, као из пакла, долеїи хїїнуїио уже са омчом на крају. Уже са омчом долеће, засени сва лица на сцени и у свейлосном поїђравању се умножава док не предрежи цео видик и сцена поїїоне у мрак. Заувек.

ЈОЗЕФ К.: Морам да говорим... Морам да говорим.

НЕМА КРАЈА!